

ROHETIIGRI ARENGURAAMAT 2025

Elu võimalikkusest Eestimaal

Tore, et oled leidnud sirvimiseks Rohetiigri 2024. aasta arenguraamatu! Loe siis ikka lõpuni, ent tee vahepeal mõttepause ja kritselda üles olulisi märkamisi lõppenud aastast. Nüüd, veebruarikuus on mõned 2025. aastaks antud lubadused täidetud ja teised juba unustatud. Ehk ongi hea aeg heita pilk tagasi ja tuletada meelde, millega saime hakkama mullu ja kuhu suunata tänavused pingutused. Selleks proovime arenguraamatus inspiratsiooni anda läbi kõigi valdkondade, millega Rohetiiger tegeleb ning kus ühiskonnale olulisi muutusi esile kutsuda proovime.

Elu võimalikkuses Eestimaal kahelda ei maksa - me liigume siin väga palju! Maanteel, peamiselt fossiilkütustel sõitvate autodega, läbisime 2024. aastal kokku ligi 10 miljardit kilomeetrit. Päriselt ka. Teisisõnu võinuksime kollektiivselt jõuda Pluutoni ja tagasi, nähes teel ka 2018. aastal kosmosesse lähetatud Tesla Roadsterit, mis on alles 4 miljardi kilomeetri peal. Õnneks kuuleme autodes veedetud aja jooksul raadiost ka palju uudiseid, sealhulgas häid. Nii mõndagi, mis kirjas meie teekaartides, on 2024. aastal saanud teoks või hoo sisse.

1. jaanuarist 2025 käivitus **maa- ja ruumiamet**. Veidi hiljem kui teekaardis soovitasime, kuid suured ning positiivsed muutused ehitusturu arendamises saavad seeläbi vältimatuks. Kuidas täpsemalt, tutvustamegi arenguraamatus.

Hea on seegi, et ettevõtete hoiakud ja investeerimisotsused parandavad meie teekonda tasakaalustatuma majanduseni, seda nii ringmajanduses kui ka maakasutuses. Möödunud aastast leiame **julgeid investeringuotsuseid**, näiteks Ida-Virumaal uute tööstusharude käivitamiseks. **Puidutoodete ja bioenergia tootmine** on samuti hoogsam, taastuenergeetika mahtude kasv saab paisu tagant lahti. Rohetiigrid on aluse pannud mitmele uuele keskkonnasõbralikule äriprotsessile, külastanud kümneid ühiseid üritusi ja hoidnud meie väärtusi eeskujulikult. Möistagi on ka realiseerunud äririske, projekte on pandud kinni. Õpetlik teekond jätkub alanud aastal.

Jätkub ka **kliimakindla majanduse seaduse** teekond kehtestamiseni ning mõju avaldamiseni Eesti ettevõtete investeerimiskindlusele. **Õigusselgust on vaja** ning varem pole me ühelgi aastal selle suunas nii jõuliselt liikunud. Rohetiiger elab sellele teekonnale kaasa ning valmistub liikmetega koos arutama, millised sammud majanduskeskkonna ja loodushoiu huvide ühendamiseks järgmisena ette võtta.

Ehk leiad järgnevaid lehekülgi sirvides isegi, mida tänavu meie majanduskeskkonna parandamiseks ette võtta? Pane siis kirja ja ütle meile ka - helgesse tulevikku hüppame ju üheskoos.

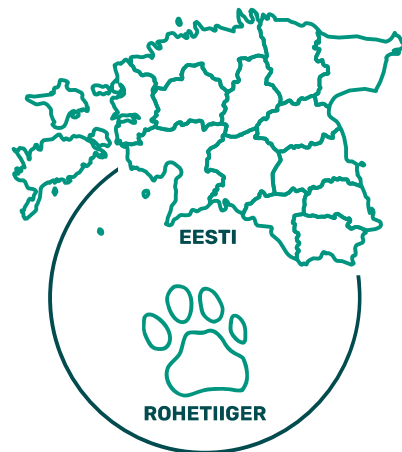
Tuleviku loomiseks peab tänast seisu teadma ning kaalutletud riske võtma. Selleks on järgnevad read teile teejuhiks. Igatahes jääb elu Eestis võimalikuks ka edaspidi

Mikk Vainik

**Rohetiigri
arendusjuht**

I Maailm, Eesti ja Rohetiiger - kus oleme 2025. aastaks?

I
KUS OLEME
2025. AASTAKS?

Kasvuhoonegaaside vähendamine: uue
ajastu majanduslik võimalus

Ümberlülitamise aasta

Kasvuhoonegaaside vähendamine: uue ajastu majanduslik võimalus

Kristi Klaas

Kliimaministeeriumi
rohereformi
asekantsler

Vaatame fakte. **Euroopas soojeneb kliima kaks korda kiiremini** kui mujal maailmas. Viimased kaks aastat tõid kaasa erakordselt palju kõrgeist temperatuurist tulenevaid surmasid. Aastal 2022 suri 60 000 – 70 000 inimest Euroopas kliimasoojenemise tagajärgede tõttu, milleks olid peamiselt kuumalained, tormid, metsatulekahjud ja põuad. Aasta hiljem, 2023 suri [kuumalainete tulemusena Euroopas 50 000 inimest](#). Seejuures oli maailmas vähemalt kümme riiki, kus registreeriti kõrgem õhutemperatuur kui 50 kraadi. Euroopa riikidest kannatavad enim Kreeka, Hispaania, Prantsusmaa, Itaalia ja Portugal, kus temperatuur tõusis üle 40 kraadi.

Need riigid tõstatavad kliimamuutuste tagajärgi puudutavaid küsimusi üha enam ka Euroopa Liidu kohtumistel. **Muutused mõjutavad** seal juba otseselt nii **inimeste heaolu, suutlikkust toitu toota kui ka looduskatastroofidega toimetulekut**. Näiteks Kreeka on korduvalt kirjeldanud, kuidas neil tuleb lahendusi leida kord sellele, et inimestel ei jätku nädalaid kestvate põudade tõttu joogivett, ning vaid paar nädalat hiljem tuleb tegeleda üleujutustega, kus vett on jällegi liiga palju, hävitades inimeste kodused ning põldudel saagi. Need olukorrad ei ole enam hüpoteetiline tulevik, vaid reaalsus, milleks peame olema valmis.

Teaduste Akadeemia President Tarmo Soomere ja Keskkonnaminister Yoko Alender esinemas Rohetiigri konverentsil Elevant Toas

KASVUHOONEGAASIDE ÕHKUPAISKAMINE EUROOPAS VÄHENEB

Viimased viis aastat on Euroopa Liidus süsteemselt tegeletud sellega, et heited hakkaksid vähenema kõikides valdkondades. 2023. aasta lõpus avaldati [Euroopa Komisjoni kliimapolitikat puudutav aruanne](#), millest selgub, et Euroopa Liidu kasvuhoonegaaside heitkogused vähenesid võrreldes 2022. aastaga 8,3%. Energiasektor oli seejuures suurim heitkoguste vähendaja: -18% võrreldes 2022. aastaga. See tulenes peamiselt taastuvenergia tootmise märkimisväärsest kasvust (eeskätt tuule- ja päikeseenergia), mis asendas kivisöe ja gaasi kasutust.

2023. aasta esialgsete andmete kohaselt olid Euroopas taastuvenergia allikad esmakordselt selge edumaaga elektritootmises juhtivaks – **taastuvenergia moodustas 44,7% elektritootmisest**, edestades fossiilkütuseid (32,5%) ja tuumaenergiat (22,8%).

Taastuvenergia osakaalu kasv tuleneb peamiselt viimase kahe aasta jooksul paigaldatud **päikese- ja tuuleenergia võimsuste märkimisväärsest suurenemisest**. Eriti paistab silma rekordite püstitamine päikesepaneelide paigaldamisel.

HEITE VÄHENDAMIST VEAB JÄTKUVALT ENERGIASEKTOR

Aastal 2023 võtsid üle 130 maailma riigi eesmärgiks suurendada taastuvenergia osakaalu kolm korda kuni aastani 2030 ning energiatõhusust kaks korda.

Rahvusvahelise Energiaagentuuri (IEA) andmed näitavad, et **investeeringud taastuvenergiasse on viimastel aastatel kiiresti kasvanud**. Näiteks 2023. aastal ulatusid globaalsed investeeringud taastuvenergiasse rekordilise 1,3 triljoni dollarini, moodustades 70% energiainvesteeringutest. Sellel taustal on taastuvenergia majanduslikud eelised võrreldes fossiilkütustega muutumas aina selgemaks.

Euroopa Liidus, sealhulgas Eestis, on **investeeringud puhtasse energiasse samuti esirinnas**. Eestis on eesmärk aastaks 2030 maismaatuuleparke rajada 2850 MW ja kokku taastuvelektrivõimsusi 4500 MW. 2023 oli Eestis maismaa tuuleparke 377 MW, 2024. aasta alguses 450 MW ning aasta lõpuks oleme jõudnud 700 MW-ni ehk kasv on olnud pea kahekordne. 2024. aasta alguse seisuga oli Eestis taastuvelektri osakaal 31%. Kui tulevad andmed ka aasta lõpu seisuga, näeme seal veel suuremat osakaalu.

HEITE VÄHENDAMINE JA MAJANDUSE HEA KÄEKÄIK ASUVAD TEHTES ÜHEL POOLEL

Viimase viie aasta jooksul on Euroopa Liit olnud esirinnas kliimamuutusega tegelemisel Rohelise Kokkuleppe raames. EL on vastu võtnud mitmeid õigusakte, et **kasvuhoonegaaside heitkoguseid vähendataks 2030. aastaks vähemalt 55% võrra** võrreldes 1990. aasta tasemega. See valdkond jääb prioriteediks ka uue komisjoni ametiajal, mil töötatakse välja viimast suuremat nurgakivi 2050. aastaks seatud kliimaeesmärgi saavutamiseks – 2040. aasta eesmärkide elluviimise paketti.

Samal ajal on **fookuses ka tööstuse ning majanduse konkurentsivõime**. Tulles tagasi artikli alguses viidatud kliimaaruande juurde, näeme andmetest, et heite vähendamisega samaaegselt on ELi sisemajanduse kogutoodang (SKT) kasvanud 68%. **Seega pole heitkoguste vähendamine ja majanduskasv vastandlikud eesmärgid, vaid ühildatavad.**

Selle eesmärgi võttis Euroopa Komisjon juba Roheleppe raames ning jätkab järgmisel aastal Puhta Tööstuse Algatusega välja tulles. Fookus saab olema mh puhta tööstuse investeeringute hoidmisel Euroopa Liidus, kriitilisel infrastruktuuril, bürokraatia vähendamisel ning planeeringute ja erinevate lubade välja andmise kiirendamisel.

Üldisem suund ei muutu ka sellest, et hiljutised Euroopa Parlamendi valimised tõid järgmiseks viieks aastaks Euroopa energia- ja kliimapoliitika elluviimisesse teistsuguse dünaamika kui eelneva koosseisu ajal.

Fookus jääb endiselt energeetikasektori heite vähendamisele. Euroopa Komisjoni eesmärk on suunata **rohkem ressursse taastuenergia kasutuselevõtuks, suurendada energiatõhusust ning tagada energiajulgeolek**. See hõlmab tõhustatud investeeringuid tuule- ja päikeseenergia infrastruktuuri ning võrguarendust.

Eraldi fookuses saab olema **ringmajandus**, kus aina enam rõhutatakse vajadust valdkond tõhusalt tööle saada, **et tarbiksime ressursse säästlikumalt ning vähendaksime sõltuvust esmaste loodusvarade kasutamisest**. Selleks tuleb tõsta taaskasutuse osakaalu tootmis- ja tarneahelates.

MIDA OODATA GLOBAALSES KLIIMAPOLIITIKAS?

Tõenäoliselt mõjutavad USA presidendivalimised ning Donald Trumpi ametisse asumise järel ühe esimese otsusena allkirjastatud lahkumine Pariisi kliimaleppest ÜRO riikide vahelisi kliimaläbirääkimisi. USAs on oluline roll keskkonna- ja kliimaeesmärkide elluviimisel osariikidel, seega kindlasti eesrindlikumate nagu California aktiivsus sel teemal jätkub.

Lisaks on Trump lubanud tugevdada kodumaist tootmist ja tööstust, sh kriitiliste tarneahelate tagasitoomist USAsse. See võiks tähendada **positiivseid arenguid taastuenergia sektorile**, kus praegu mitmes tehnoloogias domineerib Hiina, kelle roll tuule- ja päikeseenergia tootmise liidrina on märkimisväärne.

Kliimadiplomaatias kasvab kindlasti Euroopa Liidu roll, kes saab olema nende teemade eestvedaja globaalsel tasandil.

KUIDAS LÄHEB EESTIL?

Yale'i ja Columbia ülikoolid koostavad igal aastal [keskkonnategevuse tulemuslikkuse indeksit](#), mille põhjal on **Eesti teinud maailma riikidest kõige enam edusamme keskkonnaseisundi parandamisel.**

Keskkonnategevuse tulemuslikkuse indeks reastab 180 maailma riiki 58 indikaatori põhjal, andes nõnda kõige mitmekülgsema ja laiapõhjalisema hinnangu riikide keskkonnaseisundi kohta. Näitajad koondatakse kolme põhikategoriasse: ökosüsteemide elujõulisus, keskkonnatervis ja kliimamuutused. Eesti tulemus on eriti tugev viimases, pisut kesisem ökosüsteemide elujõulisuse osas ja kõige nõrgem keskkonnatervise osas.

Andmed näitavad, et **kasvuhoonegaaside emissioonid vähenevad** aina enamates riikides, kuid viimasel kümnel aastal on ainult viies riigis – Eestis, Soomes, Kreekas, Ida-Timoris ja Ühendkuningriigis – heide vähenenud määral, mis on vajalik 2050. aastal kliimanetraalsuseni jõudmiseks. **Eestvedaja on Eestis olnud siinjuures energeetikasektor, mis mõjutab enim seda, et oleme 180 hinnatava riigi seas tõusnud esikohale.**

Energeetikasektorist tulenev heite vähendamine sai suurema hoo sisse peale Venemaa algatatud sõda Ukrainas, mille tulemusena võtsime riigina seaduses eesmärgi toota aastal 2030 samas mahus taastuenergiat kui tarbime. Samas on teada, et muudes valdkondades väheneb Eestis heide visalt ning ainult energeetikaga on 25 aasta pärast kliimanetraalsuseni jõuda võimatu.

Seetõttu on kliimaministeriumis juba üle aasta välja töötatud **kliimakindla majanduse seadust**, kuhu on kaasatud üle 100 organisatsiooni ning üle 500 üksikisiku. Kokku töötas selle aja jooksul 9 töörühma, kes 46 kohtumise järel tegid oma ettepanekud, kuidas Eestis erinevates valdkondades kliimaeesmärke täita. Kunagi varem ei ole olnud kliimaküsimused sel moel arutelude keskmes, mis on loodetavasti aidanud teadlikkust tõsta igas valdkonnas.

Kliimapolitikat ei viida ellu isolatsioonis. See mõjutab laiemalt nii meie kõigi heaolu kui ka iga eluvaldkonda, kas siis läbi heite vähendamise või vajadusest juba toimuvate kliimamuutustega kohaneda. Seaduse eesmärk on seejuures tagada, et Eesti majandus on vastupidav kliimamuutuste mõjudele ning teaksime ja suudaksime kasutada neid eeliseid, mida vähese heitega majandus pakub.

Kliimakindla majanduse seadust luues oleme võtnud eesmärgiks luua raam, mis annab suunad ja põhimõtted, et meie majandus saaks puhtaks, jättes samas ka vajalikku valikuvabadust.

Seadust luues on algusest peale silmas peetud realistlikkust ehk meetmete ja tegevuste mõistlikkust ja teostatavust. Osalenud huvigrupid pakkusid töögruppides välja vastavad meetmed, millele arvestati juurde nende kasvuhoonegaaside heite vähendamise eesmärk.

Nõnda on kõik seaduses kirjapandu tulnud arutelude tulemusena, argumenteerides ja kaaludes.

Tuleb meeles pidada, et **seaduses seatavate eesmärkide puhul on keskmis riik ise**, mitte üksik ettevõtja: kuidas tehakse edaspidi riigihankeid, kuhu suunatakse investeringuteks raha, millistel tingimustel ja kuidas kasutada riigi ressursse nii, et võimalikult suur osa sellest väärindatakse Eestis, kui kaua kasutab riik fossiilkütuseid ning kuidas tehakse Eestis planeeringuid viisil, mis igapäevast sundliikumist autoga vähendaks. **Seadus annab seega teadmise, kuidas riik plaanib aastaks 2050 kliimanetraalsuseni jõuda.**

Kliimakindla majanduse seaduse ümber käib põhjalik diskussioon juba üle aasta. Ühiskondlik aktiivne arutelu näitab, et kõik osapooled mõistavad tema olulisust ja tegutsemise vajadust. Samas tuleb mõista, et seadus üksi ei suuda keskkonda kaitsta ega majandust arendada, kuid loob vajaliku raamistiku ja suuna edasi liikumiseks.

Ümberlülitamise aasta

Küsisid

Anu Adra-Entsik

Helin Vaher

Agenda PR

Vastas

Eva Truuverk

Rohetiigri asutaja
ja eestvedaja

Kuidas sa kirjeldad aastat 2024 maailmas rohepöörde vaates, mida olulist toimus?

Oli kummaline, ilma eriliste rohesähvatusteta nii öelda ümberlülitamise aasta, mis samas valab vundamendi järgmisteks. Poliitika-areenil toimus palju muutusi - meil siin vahetusid Tallinna linnavõim ja Eesti valitsus, aga uue valitsuse sai ka Euroopa Liit ning USA-le valiti uus president. Uued struktuurid alles jooksevad ennast käima. Kahjuks tekkis juurde ka sõjakoldeid. Tunne oli, et ärevuse tase aina kasvas, napib teadmist, mida teha või mis on elu eesmärgid. Inimesed on ärevad oma igapäevaelu osas, ühiskonnad on ärevad pidevate pingekollete ja üllatavaid tulemusi toonud valimiste tõttu, aga on ka ärevus looduses - kliimamuutustest tekkinud tormid ja üleujutused. Loogiline, et me ei tunne sellises maailmas ennast hästi. Keskkonna- ja roheteemad jäid eelmisel aastal veidi tahaplaanile, kõik tegelesid enda vaates pakilisemaga. Samas ei ole need kuhugi kadunud ning prognoosin, et aastatel 2026-27 tõusevad jõuliselt esiplaanile.

Milline oli rohepöördeaasta Eestis - looduses, majanduses, ettevõtetes kui ka avalikus sektoris?

Tunda on ajutist väsimust. 2024. aastal olid jätkusuutlikkuse teemad pisut tagaplaanil ja muud teemad esil. Vaheaasta on isegi hea, et saab rahulikult tulevikku ehitada, teha tööd ette.

Samas **miski ei näita, et rohepööre oleks tagasi pööratud**. Euroopa Komisjon on vastu võtnud selged suunised, mis töötavad aastakümneid ette puhtama maailma nimel. Mis hakkab USAs juhtuma, on täna veel vara hinnata. Suurkorporatsioonid on ESG teemad kirjutanud oma strateegiatesse juba nii tugevalt sisse, et seda ei saakski ühe aastaga muuta.

Miks Eestis ei ole tunda suurt ühiskondlikku toetust roheteemadele, võib tulla ehk sellest, et keskkonna mõistes elame väga heas piirkonnas. Siin ei ole suuri looduskatastroofe, ümberringi on imeline loodus, hingame puhast õhku, joome puhast vett - me ei tunneta omal nahal

keskkonna ja ilmastiku suuri probleeme. Kõikide muude murede, majandusraskuste ja Ukraina sõja taustal on mõistetav, et ei taheta probleemide ritta veel üht juurde.

Suurt ühiskondlikku muutust saaksime toetada, kui räägiksime rohkem päris lugusid, mis vast ei jõuaks küll meedias esikaantele või AK uudistesse, aga nii saame murda müüti, et kestlik eluviis ei ole võimalik. Kasvõi arutada oma töökohtumistel või sõprade seltskonnas, kuidas koos muuta maailma paremaks. Kellelegi ei saa vägisi rohepööret armsaks teha. Probleem on tihti selles, et kogu teemat selgitav sõnastus upub kantseliiti, kasutame sõnu, mida kuulates tavainimene lülitab kohe oma antennid kinni. Kantseliit ja ebakonkreetne sõnastus ei kõneta kedagi. **Peame rääkima pärisasjadest, ilusas eesti keeles ja näitama talupojamõistusest lähtuvalt, kuidas inimese elu muutub paremaks kui teeme ühe või teise keskkonnateo.**

Sageli kipub ununema, et me oleme suures muutuste keerises ja kõikides küsimustes ei ole lõplikke lahendusi. Muutused toimuvad nii kiiresti, et meil tuleb rööpaid vahetada samal ajal kui rong sõidab. Peaasi on mitte kaotada silmist eesmärki säilitada puhas vesi, kaitsta metsi ning tagada loomulikud ilmastikutsüklid. Tark oleks mitte takerduda pidevasse uurimisse ning tegevusetusse.

Üks on selge: eestlased usuvad haridusse, tehnoloogiasse ja me peame end ka loodust armastavaks rahvaks. Äkki sellest kombinatsioonist sünnibki midagi uut, mis meie majanduse paigalseisust välja toob? Igas valdkonnas on praegu võimaluste aknad lahti. Ringmajanduses peituvad tohutud taaskasutuse võimalused, energeetikas on uusi lähenemisi, maakasutuses ning ehituses ootamas suured muutused.

Mis oli kõige olulisem muudatus või arenguhüpe Eestis?

Hea samm oli kliimaministeeriumi loomine, mis näitab, et valitsus soovib tegeleda rohepöörde teemadega. Kliimaseadus on olnud selle aasta üks märksõna. Selle protsessiga alustati juba 2023 ning eelmisel aastal toimus suur ühiskonnagruppide kaasamine ja diskussioon. Ehk sel aastal võetakse seadus ka vastu ja see on oluline signaal, et riik tahab looduskeskkonna nimel pingutada. Tegu on raamseadusega, mis on alles pika teekonna algus. Kliimaseadus toetab nii Eesti loodust kui majandusruumi.

Kuidas seletada trendi, et mitmed roheidud on lõpetanud tegevuse?

Ei oskagi hinnangut anda. Äpardusi ei ole juhtunud ainult roheidudega, igas valdkonnas on firmasid kadunud. Paar aastat tagasi said paljud idufirmad lisaraha, kõik kasvas ja vallutati turge. Praegu on raha kaasamine oluliselt raskem, toetuse saamiseks peab olema palju kandvam idee. Tundub, et äriideed olid natukene oma ajast ees, paari aasta pärast tulevad tagasi, kui turg on selleks valmis. **Praegu on aeg teha suuri sisulisi asju, näiteks mõelda välja, kuidas salvestada elektrienergiat.** Nice-to-have teemad on ootel.

Samas on väga tublisid valdkonda arendavaid ettevõtteid. Kes on tulemustega silma jäänud ja mis neile edu on toonud?

Paistab, et eelmine aasta on olnud pigem ehitamise aasta – kel on olnud kaks jalga maas, see on oma valdkonda arendanud. Suuri plahvatuslikke saavutusi ei ole vast olnud. Energeetikas

on hakanud asjad selginema, näeme, kus on puudused, aga näeme ka progressi. Tuule- ja päikeseparkide avamised on muutunud tavapäraseks. Siin on rada näha ja see teeb rõõmu. **Meie liikmete kogemuslood**, mida hakkasime eelmise aasta sügisest koguma ja Rohetiigri kanalites ning Äripäeva raadiosaates "Juhtides tulevikku" jagama, **annavad samuti usku, et loodusega arvestamine on ettevõtluses võimalik ja isegi kasumlik.**

Millised olid Rohetiigri kõige eredamad hetked sel aastal?

Eredad hetked olid kindlasti suursündmused - suur juhtide kogunemine veebruaris, arvamusfestival augustis, "Elevant toas" foorum novembris. Minu enda jaoks **Rohetiigri "õuna-mudeli" sünd**, st lõpliku tasakaalus majanduse kontseptsiooni selginemine, mis on täiesti valmis alanud aasta lõpuks. Sellega on Rohetiigri 6-aastane areng jõudnud punkti, mil senine strateegiline plaan saab täidetud ja asume uut looma.

Eva ja õuna idee

Milliseid sihte seab Rohetiiger 2025. aastaks?

26. novembril toimub kolmandat korda foorum "Elevant toas" ja laval on elluviijad koos värskelt valminud **tasakaalus majanduse kontseptsiooniga Eesti jaoks. Kõik teekaardid saavad valmis** - jaanuaris energia teekaardi uuendus, märtsis maakasutuse teekaart ning septembris tööstuse ja ringmajanduse teekaart. **Peateekaart**, mis seob omavahel kõik varasemad ja loob viie majandussektori vahelised seosed kuni aastani 2040, **valmib oktoobris**. Tasakaalus majanduse kontseptsioon omakorda põhineb peateekaardil.

Ka jätkuvad mitmed Rohetiigri välisprojektid - rahvusvaheline roheakadeemia algus nihkub 2026. aastasse. Saksamaa projektiga ootame paremat aega, sest praegu on seal fookus

majandus- ja julgeolekuteemadel. Kevadel alustame väiksema projektiga Saksa ettevõtete juhtidele. Norraga teeme koostööd peateekaardi projekti raames. Sügisel külastasime Saudi Araabiat koos minister Erkki Keldo ja Eesti ettevõtjatega. Tundsime nende elavat huvi Rohetiigri tegevuste, eeskätt teekaartide vastu ning kutsusime Saudi Araabia printsessid, kelle üheks vastutusvaldkonnaks on kliimaneutraalsuse saavutamine, meie sügisesele "Elevant Toas" foorumile. Kui kõik õnnestub, saame nende kogemusi juba 26. novembril kuulata.

Rohetiiger on hakanud ka suurelt unistama. Mis see on ja mis sellest saab?

Koostöös kümnete Eesti organisatsioonidega on **plaanis tuua üle 30 000 eestimaalase kokku unistama, millises Eestis me tahame elada aastal 2050**. Teeme virtuaalselt ukseid lahti kevade alguse päeval, 20. märtsil. Mõtleme selle peale, mis meil tänases päevas on head, mida me tahame siit tulevikku kaasa võtta ning mis aitaks tõsta ühiskonna positiivsust.

Koostöös sotsiaalteadlaste ning antropoloogidega loodud spetsiaalses formaadis unistamine kestab kaks kuud. Saadud tulemusi töödeldakse seejärel Tallinna Tehnikaülikooli AIRE keskusel AI-tööriistadega ja sellest metsikust unistuste hunnikust koorub välja **Eesti tuleviku lugu ja eestimaalaste väärtused**. Loodame leida oma unikaalse konkurentsieelise ja oma majandusarengu allika. Ei saa edasi minna reostades ja raisates, peame leidma nutikaimaid lahendusi.

Aasta 2025 tuleb Rohetiigrile tegus ja põnev.

Rohetiigri teekonda juhivad teekaardid

[Energia](#)

[Ehitus](#)

[Transport](#)

[Maakasutus](#)

[Tööstus ja ringmajandus](#)

[Muud valdkonnad](#)

II
TEEKAARDID ON
KESTLIKKUSÕUNA
SÜDAMES

Energia

Jaanus Purga

**Energia teekaardi
peatoimetaja**

Andres Veske

**Rohetiigri
Nõukogu esimees**

Elamisväärtne elu Maal saab jätkuda ainult juhul, kui inimeste elustandard, käitumisharjumused ja innovaatiline majandus on võrdväärtsetel alustel tasakaalustatud looduse ja kliimaga. Maa on 4,6 miljardit aastat vana, inimkond aga suutnud kaduvväikese ajaga mõjutada planeeti sedavõrd, et tasakaalus ökosüsteemi toimimine on sattunud suurtesse raskustesse. Sõjad Ukrainas ja Lähis-Idas ning nendega seonduv on lisanud veelgi koormust keskkonnale, mille kahju ei kao veel pikalt peale sõdade lõppemist. Hapramaks muutunud julgeolek ning sõjaga kaasnevad majanduslikud mõjud on kohati – sealhulgas Eestis – tõstatanud üleskutse loobuda loodussäästliku majanduse ja rohetechnoloogiate arendamisest ning asuda sõja ettekäändel veelgi intensiivsemalt kasutama loodusressursse. Põhjenduseks tuuakse vajadus säilitada loodusressursside kasutamisel põhinev lineaarse majanduse ja jõukuse jätkuv kasv ning vältida vaesumist. Tõde rikkusest ja vaesusest on aga just vastupidine.

Energeetika transformatsiooni kaudu pakub Rohetiigri energia teekaardi järjekordne värskendus selleks olulisi teostatavaid võimalusi. Usume, et Eesti ettevõtjatel on soov, valmisolek ja võime need võimalused kogukonna ja riigi kaasabil ellu viia.

TÕHUSUS JA KOHALIK TAASTUVENERGIA

Teekaardi 2025. aasta versiooni eesmärk on vahepealset arengut ja muutusi arvesse võttes uuendada suuniseid Eesti energiapoliitika ümberkorralduseks, et minna üle energiatõhususel ja kohalikul taastuvenergiail põhinevale majandusele. See on võimalik vaid siis, kui lahendatakse teekaardi eelnevates versioonides ning Eleringi varustuskindluse analüüsis osutatud kitsaskohad ja täidetakse esitatud soovitusel. Teekaardi uuendatud versiooni koostamisel analüüsiti olulisi Eesti energiamajandust puudutavaid dokumente, sh Eleringi varustuskindluse analüüsi, energiamajanduse arengukava tööversiooni, Eleringi võrgu arenduse pikaajalist plaani ja valitsuse poolt 2025 jaanuaris avaldatud energiamajanduse pikka vaadet.

PARIMAD PRAKTIKAD

DeltaE on loonud oma klientidele dünaamilise energia seiresüsteemi, mis visualiseerib reaajas hoonete portfelli energeetikat, et vähendada energiatarbimist ja süsiniku heidet.

ETS NORD AS uue tehasehoone katusele rajati 947 paneelist koosnev päikesepark. Tooted on keskkonnadeklaratsioonidega (EPD) kaetud 75% ulatuses, eesmärk on jõuda 90%-ni. my.etsnord.com platvormil esitatakse toodete EDP teave. Globaalse soojenemise potentsiaali (GWP) näitaja arvutatakse toodetele automaatselt vastavalt konfiguratsioonile, võimaldades keskkonnasäästlikumaid lahendusi.

Barrus AS paigaldas päikesekatuse ühele tehase hoonele. Suvisel keskpäeval saab sellest päikesepargist toita kolme kuivatit.

2024. aastal tegi Kaamos koostöös Loodushoiu Fondiga katseprojekti lammaste toomiseks Kaamose ja Combiwoodi ühisetevõtte KC Energy päikeseparkidesse. Projektis kasutati 7 päikeseparki 80-hektarilisel maa-alal, mis moodustavad KC Energy opereerivast portfelist 44%. Lammastel on päikesepargi aiaga piiratud territooriumil turvaline olla ning paneelid pakuvad neile hädavajalikku varju kuumal suvepäeval (see mõjub hästi ka villa kasvule) ning lambad omakorda aitavad päikesepargi omanikul hoida rohu ja taimestiku kasv kontrolli all.

Lidl Eesti katab 100% oma elektritarbimisest taastuenergia allikatest, mis aitavad vähendada ettevõtte süsinikujalajälge. Uued kauplused on varustatud päikesepaneelidega, millega toodetakse osa vajalikust energiast kohapeal.

Novembris 2024 avaldatud energiamajanduse arengukava (ENMAK) tööversioon kirjeldab riigi ambitsioonikat visiooni, mis valdavalt kattub Rohetiigri visiooniga elektrimajanduse arengusuundade osas. Peamised küsitavused on seal seotud elektri tarbimise kasvu ootustega: Rohetiigri tänased analüüsid, Eleringi varustuskindluse analüüs ning ekspertide hinnangud ei anna alust nii oluliseks tarbimise kasvuks või energiamahukate tööstuste rajamiseks Eestisse.

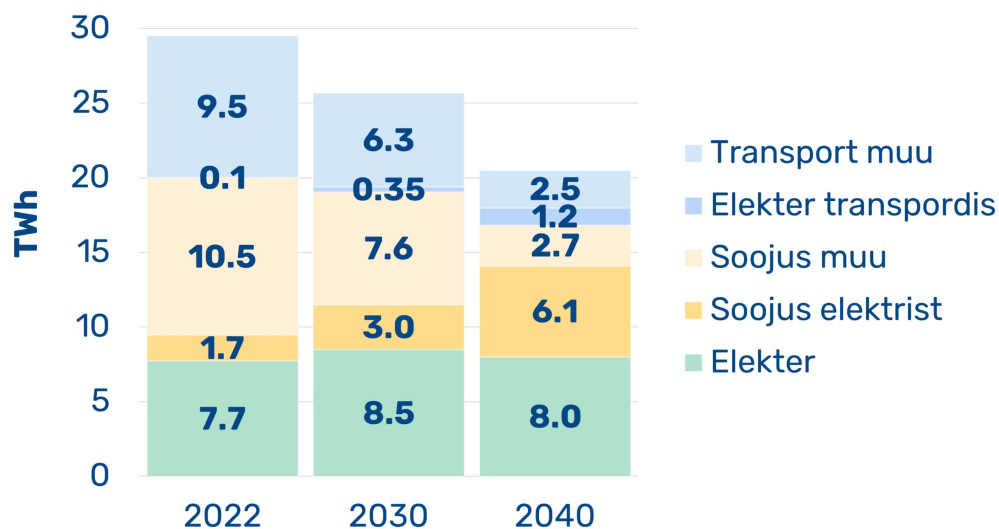
Andres Veske

ENMAK aluseks olevad uuringud pärinevad suuresti majanduskriisi-eelsetest aastatest, mil prognoosid olidki optimistlikumad. Sellest tulenevalt tuleks kriitiliselt suhtuda ka elektrivõrkude ettearendamise programmidesse, vältimaks põhjendamatuid üleinvesteeringuid ning pikaajaliste kohustuste võtmist riigile. Täiendavalt tuleb analüüsida Eesti-Läti üle Saaremaa ja läbi Liivi lahe kulgeva ühenduse põhjendatust ning põhjalikumalt ja täpsemalt tuleb käsitleda taastuvenergia tasakaalustamiseks vajaliku salvestusvõimekuse tekitamist, pöörates rohkem tähelepanu salvestuse mahule, mitte ainult võimsusele, nagu praeguses ENMAKi versioonis kirjas.

TARBIMISE PROGNOOS

Jaanuaris 2025 teatavaks tehtud valitsuse pikk vaade energiamajandusele võtab arvesse teekaardis ja Eleringi varustuskindluse analüüsis toodud realistlikku stsenaariumi elektri tarbimise kasvule ning tulenevalt on oodata ka ENMAKi tööversiooni korrekture.

Summaarne – soojus/jahutus, elekter, transpordikütused – **energiatarbimine langeb** 30 TWh 2022 aastal u 27 TWh-ni 2031 aastaks ning u 20,5 TWh-ni 2040 aastaks (vt joonis). Seda juhul, kui rakenduvad ellu teekaardis kirjeldatud arengud ja muutused energiamajanduses. Suur roll sellise tulemuse saavutamiseks on energiatõhususel ja energiasäästul läbi hoonete renoveerimise.

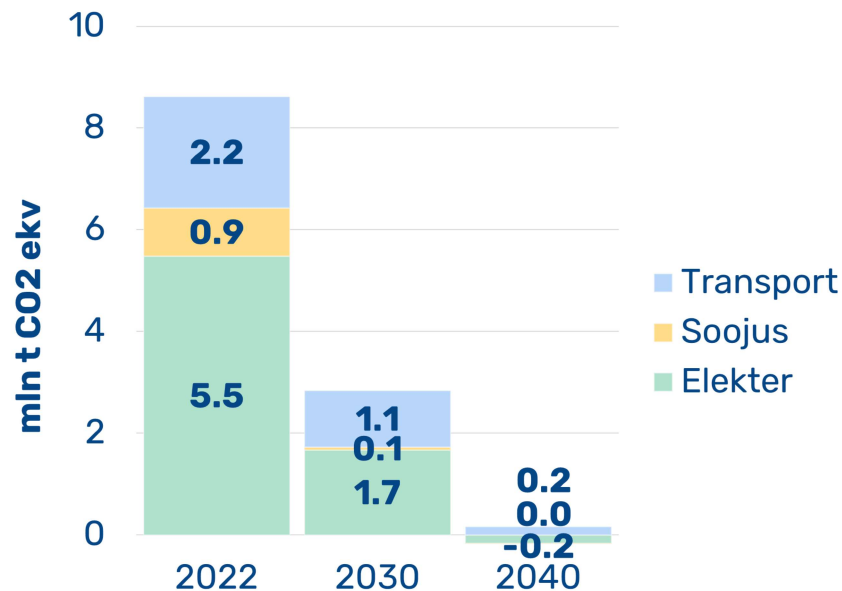
Energiatarbimise muutus

Elektritarbimise prognoose alandab ka oodatust tagasihoidlikum elektrisõidukitele ülemineku tempo. Soojuspumpade elektrinõudluse osas tuleb kriitiliselt üle vaadata nende elektritarbe riiklik statistika ja prognoosid: tänane meetodika annab moonutatud infot tarbitavate mahtude kohta, mis omakorda raskendab nõudluse prognooside tegemist.

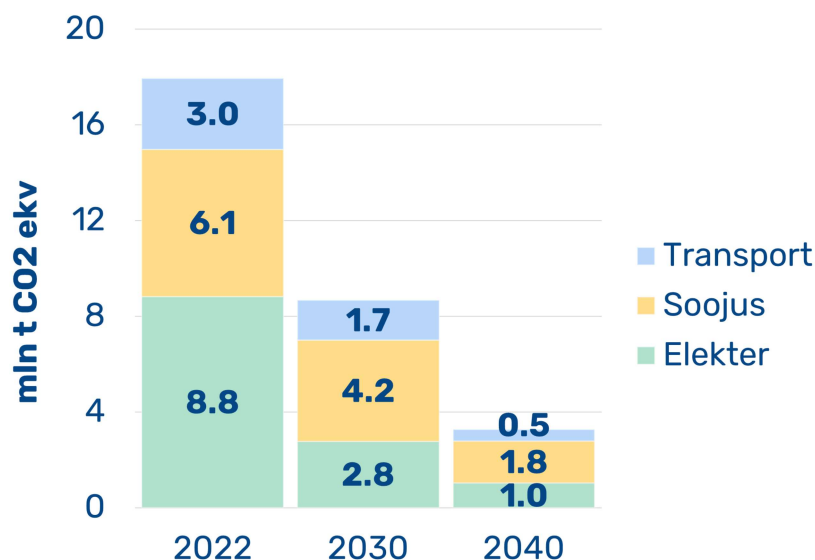
KESKKONNAMÕJU JA INVESTEERINGUVAJADUSED

Energiamajanduse keskkonnamõju hindamiseks on eraldi arvatatud nn **statistiline heide**, mis on aluseks ka riiklikule kasvuhoonegaaside inventuurile ja emissioonidega kauplemise

süsteemile (ETS – emission trading system), ning olusringi ehk elutsükli (LCA – lifecycle assessment) heide. Arvestatud on ainult energia tootmise ja kasutamisega seotud emissioone, st arvestust ei ole tehtud näiteks hoonete renoveerimisega seotud ega ka muude võimalike energiasäästu meetmete emissioonidele. Arvestus on tehtud süsihappegaasi ekvivalentides (CO₂ekv) ning peamine alus on tonni CO₂ekv vastava energiaallika energeetilise väärtuse kohta. Statistilise emissiooni muutus on toodud joonisel ja LCA muutus joonisel ..

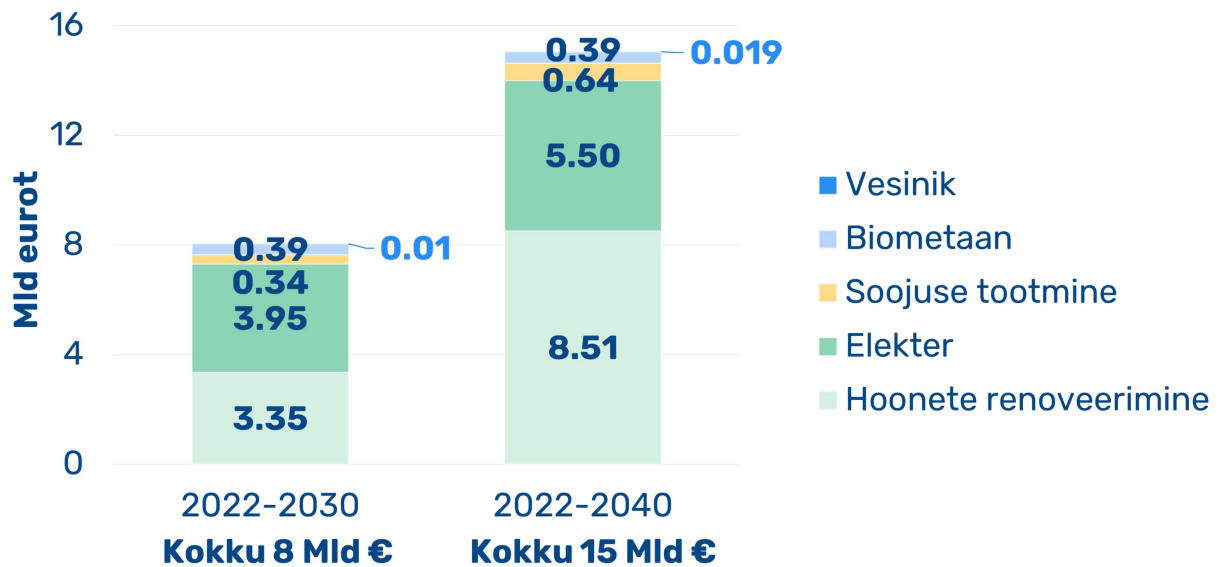

Energiasektori statistilise CO₂ekv muutus

Energiasektori elutsükli põhise süsinikuheitme muutus

Statistiline emissioon langeb energiasektoris isegi negatiivseks – st elektri tootmises seotakse mõnevõrra kasvuhoonegaase. See tuleneb asjaolust, et biometaanile on Euroopa Liidu direktiivi kohaselt arvestatud negatiivne emissioonifaktor.

Investeeringud valdkondade ja stsenaariumite lõikes, mln € (2022.a hindades)

Investeeringuvajadused teekaardis prognoositud tegevuste realiseerumiseks ja tulemuste saavutamiseks on u 15 miljardit eurot, millest pea 57% (8,5 mld EUR) moodustab hoonete renoveerimine (vt joonis.....).

Kokku rajatakse nende investeeringutega 974MW uusi soojuse tootmise ja salvestamise võimsusi (u 90% soojuspumbad) ning 5450MW uusi elektri tootmise ja salvestamise võimsusi. Gaasielektri jaamad, millest 500MW rajatakse eeldatavalt enne ning 250MW pärast 2030. aastat, on peamiselt ette nähtud tipu- ja reservjaamadeks.

PARIMAD PRAKTIKAD

Utilitas arendas edasi Vão energiakompleksi Tallinnas, lisas sinna teise astme suitsugaaside kondensaatorid, soojuspumbad ja elektrikatla ning rajas Tallinna linna suurima päikesepargi. Vão energiakompleksis on käimas ka vesinikutootmise, tankla ning soojussalvesti rajamine. Lisaks arendab ettevõtte mitmeid tuuleenergia projekte nii Eestis, Lätis kui ka Leedus. Tehtud investeeringud vähendavad energiatootmise süsiniku jalajälge, suurendavad taastuvenergia osakaalu ja energiajulgeolekut ning aitavad saavutada riiklikke süsinikuneutraalsuse eesmärke.

Telia Eesti ja taastuvenergia lahenduste arendaja Sunly sõlmisid 2023. aasta kevadel mahuka koostöölepingu, mille kohaselt ehitab Sunly 2024. aasta lõpuks ligemale saja Telia mobiilimasti juurde päikesepargid. 2024 kevadeks oli valmis ehitatud 44 päikeseparki. Valmivate päikeseparkide tootmisvõimsus ulatub kõigi jaamade valmides 1200 kW-ni. Kümnete Eesti piirkondade inimesed saavad tarbida nii Telia mobiilset internetti kui ka kõnesidet päikeselt saadava energia abil.

Ehitus

Tõnis Arjus

Kestliku
elukeskkonna
ekspert (Miltton)

Ehitatud keskkonda puudutavad muutused sünnivad teadagi pikaajaliselt, kuid seda olulisemad on otsustuspunktid, millega seatakse atrajärgnevateks aastateks. Lõppenud aasta oli ehitussektoris ja ruumiloome teemades laiemalt muutusi täis.

Kliimaneutraalse ühiskonna poole liikumise vaatest jääb 2024 ajalukku kui kliimakindla majanduse seaduse koostamise aeg. Kuigi seaduse lõplik sõnastus ei ole kirjutamise hetkeks selge, näeme juba, et tänu seaduse koostamise protsessile jõudsid vestlused kliimaga seotud teemadel uuele tasemele. Siiani Eesti ühiskonnas ääriveeri jutuks tulnud ja vaoshoitud teema sai äkitselt peamiseks kõneaineks. Fookusesse seatud märksõna kattis äkitselt paljusid lavasid, seda nii konverentsidel kui ka saunades.

Suvel sündis uus valitsus ja **uus koalitsioonilepe. Leppe keskmesse seati julgeolek, kuid ega ka kestlikkus ole muud kui kestma jäämise küsimus.** Kestma jääb aga kvaliteetne ruum, mis on vastupidav, funktsionaalne, kohandatav ja millega loodud emotsionaalne side on sedavõrd tugev, et see väärib kaitsmist.

VASTUTUSTUNDLIKKUSE UUS TASAND

Möödunud aasta märksõnadest kerkib esile ESG. CSRD kohase aruandluse kohustus jätab hetkel küll olulise osa ehitussektorist puutumata, kuid läbi tarneahelate, finantsasutuste ootuste ja ka üldise teadlikkuse kasvas kõigi osapoolte arusaam teemast. Mõistetakse, et ESG pole midagi muud kui riskide maandamine äritegevuses ning ESG strateegiaid ei saa koostada vaakumis, vaid integreerituna äristrateegiasse. Positiivne on üldine vastutustundliku ettevõtluse määratluse mõistmine ja paljudele kaasnevatele nüanssidele tähelepanu pööramine.

EESTI RIIGI TERVIKLIK PLANEERIMINE

Möödunud aastasse jäi ka **üleriigilise planeeringu koostamise algus.** Novembris toimunud alusuuringute päeval sai pilt paljudele taaskord selgeks. **Pealinnastumine jätkub ja sellega kaasnev valglinnastumine samuti.** Pealinna toimepiirkond on kasvanud veelgi ning kui me päriselt soovime tagada "hea elu kõikjal Eestis", tuleb defineerida, mida see tähendab, ja seejärel sinna ka päriselt ressursse suunata. Pole kahtlust, et tühjenevad piirkonnad ohustavad identiteeti, majandust ja julgeolekut. Positiivse poole pealt selgub noorte uuringust,

et ollakse väga huvitatud naasma oma kodukohta. Et noor seda kaaluks, tuleb tagada kvaliteetne keskkond, võimalus oma kodu rajada või soetada, ja vähemalt elementaarsed teenused. Lisaks seab üleriigiline planeering kandvaks küsimuseks, kuidas suhteliselt suure ressursikasutusega riigist liikuda jätkusuutlikuma tuleviku poole. Siin on **üleriigilise planeeringu märksõnaks seatud kooskasutus ehk teisisõnu, kuidas piiratud ressursside korral innovatsiooni ja disainlahenduste abil leida sünergiaid erinevate vajaduste vahel.**

RUUMILOOME STRATEEGILINE JUHTIMINE

Üks selliseid sünergiate loomise alustalasid on **1. jaanuaril 2025 tööd alustav maa- ja ruumiamet (MaRu)**. Ameti loomisega ühes tõstetakse ka ruumilise planeerimise kompetents majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi haldusalasse. **Eesmärk on selge ja oluline – esiteks tagada, et ruumiplaneerimine toetaks majanduse arengu eesmärke ja teiseks, et investeeringuid puudutavad ruumiotsused oleksid läbimõeldud.** Selleks luuakse ka MaRu-sse strateegilise ruumiplaneerimise üksus, mis allub ameti peadirektorile. Palju aastaid räägitud riigiarhitekti roll saab sel moel ehtsa väljundi, eesmärgiga tagada, et riigil kui maaomanikul oleks strateegiline ruumiloome kompetents.

TULEVIKUKINDEL EHITUS

Kui ruumiplaneerimises on võtmesõnaks **kooskasutus**, siis ehituses on nii alanud kui ka järgmiste aastate märksõna **ringmajandus**. Oluliselt nügib ringse lähenemise poole **käesoleval aastal jõustuv LCA (Life Cycle Assessment) arvutuse kohustus suuremate hoonete projekteerimises**. Ees ootab oluline töö ehitiste süsinikujalajälje piirmääradega ja andmebaaside loomisel. Siin on tähtis teha aktiivset koostööd kõigi turuosalistega, nii läbipaistvate otsuste tegemiseks, sisendandmete korjeks kui ka teadlikkuse kasvatamiseks. Igal juhul on tegemist **olulise muutusega ehitussektoris**. Tänu sellele saab tuleviku ehituskultuuris lisaks energiatõhususele oluliseks tõhusus laiemas tähenduses, võttes vaatluse alla, kuidas, millest ja mil moel me ehitame.

PARIMAD PRAKTIKAD

Tapa raudteejaam on AS Eesti Raudtee üks viimase aasta suurimaid ümberehitusi. Tegu on ringmajandusliku ehituse edulooga, mis näitab, kuidas saab taaskasutusega ühendada kestlikkust ja ajaloolist väärtust. Suur osa tööstest Tapal tehti ära eelnevalt kasutuses olnud materjalidest, väärindades neid osalise remondiga. Samuti võeti pärast puhastamist ja sõelumist kasutusele eelnevalt mõned aastad raudteel olnud killustik. Üle 80% Tapa sorteerimisparki paigaldatud raudtee-ehituse põhimaterjalidest on taaskasutatud.

Eesti Raudtee avas Tapal ka uue liginullenergiaal põhineva haldushoone, kuhu paigaldati päikesepaneelid, maasoojuspump ja elektriautode laadimiskoht.

TKM grupp rajas Maardusse uue kaasaegse A-energiaklassi logistikakeskuse, mis vastab BREEAM "Suurepärase" sertifikaadi nõuetele. Hoone katusele rajatud päikeseenergia pargi

toodetud elekter katab olulise osa hoone vajadusest. Rajatud keskus võimaldab tõhustada oluliselt ettevõtte ja klientide tööprotsesse ning pakkuda paremat ostukogemust.

Maru Ehitus on ühes projektis kogu hoonealuse EPS soojustuse asendanud vahtklaaskillustikuga, mis on valmistatud kasutatud pudelitest Eestis.

KVALITEETSE RUUMI ALUSPÕHIMÕTTED

Nagu energiamärgise saabumise puhul aastaid tagasi, esitatakse ka täna elukaare arvutuse puhul oluline küsimus – kas kõik, mis mahub Excelisse, tagab ka kvaliteedi. Lühikese vastuse andmiseks sobib parafraseerida Robert Kennedy poolt SKP kohta öeldut: „See möödab kõike, välja arvatud seda, mis on oluline“. Ühest küljest on ilmne, et tänases kontekstis **peame tähelepanu pöörama mistahes ressursside kasutamisele** ja ehitussektor ei saa seda ignoreerida. **Olulist innovatsiooni on vaja nii materjalitootmises, disain- ja digilahendustes kui ka mujal.** Kuid samal ajal ei saa selle käigus mööda vaadata loomeoskuste rakendamisest.

Hea ruum on miski, mida on raske selgitada ja veel raskem mõõta. Kuid ruumi kasutades tunnetame selgelt, milline koht mõjub meile hästi ja milline mitte. Sõna “hea” ilmselt jääbki tabamatuks, kuid see ei tähenda, et me ei peaks otsima viise, kuidas jõuda järjest lähemale selle defineerimisele. Et kvaliteetse ruumi aluspõhimõtted jõuaksid üha enam tegudesse, on kliimaministerium tellinud ka õigusliku analüüsi, kuidas neid põhimõtteid integreerida ehitusseadustikku ja/või planeerimisseadusesse.

PARIMAD PRAKTIKAD

Esimese Eesti, aga ka rahvusvahelise kinnisvaraarendajana määras Hundipea OÜ keskkonna DNA analüüsidega arendatava ala praeguse bioloogilise mitmekesisuse.

UUED OOTUSED EHTUSSEKTORILE

Uute nõudmiste ja väljakutsete valguses on elementaarne, et mööda ei saa uute oskuste arendamisest. **HARNO veetava roheoskuste meetme raames on** ka ehitussektor läbi valgustatud ja **esimesed täiendused õppekavadesse sisse viidud.** Samuti on turul **üha enam täiendkoolitusi.** Näiteks käib TalTechis töö ringse ehituse praktikate juurutamisel koostöös Krulli kvartaliga, et päriselu näidete varal varustada meie insenere ja arhitekte ringse mõtteviisi ja praktiliste oskustega.

Edukas on olnud Arhitektuurikeskuse ringse arhitektuuri kiirendi kaheaastane programm, mis koosneb nii suunatud kui ka avalikest sündmustest ning praktiliste kogemuste jagamisest meil ja teistes riikides. Näited on veel.

PARIMAD PRAKTIKAD

Maru Ehitus on teinud Eesti Inseneride Liidus väga menuka rohekallakuga koolituse.

OLEMASOLEVA VÄÄRTUSTAMISE VÄLJAKUTSE

Ringse mõtlemise ja elukaare põhise lähenemise elementaarne tulem on see, et **suuremat rõhku tuleb tulevikus panna renoveerimisele**. Renoveerimise tempo Eestis on ühest küljest olnud edulugu, kuid teisest küljest **ei suuda me tänase tempo juures saavutada seatud eesmäärke**. Veel enam, need, kes renoveerimisega igapäevaselt tegelevad, teavad, et väljakutse ei ole vaid jätkusuutlik rahastusmudel, aga ka süsteemne renoveerimiseni nügimine. Ette tulevad kõige primaarsemad takistused, milleks on oskus inimesi informeerida, ühiste otsusteni jõuda, ja veel enam, oskus oma elukohta väärtustada ja selle tuleviku eest seista. Kui katseprojektide abil (nagu käimasolevad SOFTacademy Tallinnas või oPEN Lab Tartus) suudetakse täiendavate ressursside ja paljude ekspertide toel inimesi renoveerimisotsusteni viia ja koosloomes kvaliteetseid lahendusi disainida, siis pikas plaanis selline mudel ei tööta. **Soovides üha kvaliteetsemat ruumi**, peame panema sinna ka üha enam ressursi (inimesed, aeg ja raha), et **sellega süsteemselt tegeleda**.

HEA KODU ON KÄTTESAADAV KODU

Viimaks on aasta jooksul seminaridel, konverentsidel ja ka siinse arenguraamatu fookusgrupi kohtumisel esile toodud olulist tööka – mistahes moel me tulevikukindla majanduse poole ei liigu, peavad uued ärimudelid ja koostegemise viisid looma ka majanduslikult toimiva terviku. Sellega seonduvalt on korruga **oluline tagada uute mudelite tasuvus, aga ka keskkond, mis** ei suurendaks, vaid **vähendaks segregatsiooni**. Segregatsiooni kasv on tänaseni otseselt kaasnenud pealinnastumise, valglinnastumise ning teravalt eristuvate elukeskkondade tekkega. Liikudes kliimanutikate linnaosade ja arenduste suunal, kaasneb oht, et keskkonnad, mida me uutele tingimustele vastavalt loome, on veelgi vähem erinevatele leibkondadele kättesaadavad.

Tõnis Arjus fookusgruppide arutelul

Erinevused ja üksteist täiendavad oskused on aga see, mis loob kokkuhoidva ühiskonna. Seda arvesse võtmata soosime ühiskonna lõhestumise jätku ja julgeoleku ohu kasvu. Teema pole õnneks osapooltele võõras. Nii pealinna, riigi kui ka ettevõtete tasandil **käib analüüsimine, kuidas ja mil määral saame kodude kättesaadavuse mure lahendada ja milliseid mudeleid tuleb selleks rakendada.** Suur küsimus on, kas ajas süvenenud probleem on lahendatav pelgalt turutingimuste kaudu või vajab see ka avalikult sektorilt uudse raamistiku loomist. See debatt ootab meid veel ees.

Transport

Rene Pärt

Transpordi
teekaardi
peatoimetaja

Eesti transpordisektori kasvuhoonegaaside heide on alates 1992. aastast järjepidevalt kasvanud. Transport moodustab Eesti riigi koguheitest ligi 16%, millest omakorda maanteetransport üle 95%. Kasvuhoonegaaside heite kasvu on peamiselt vedanud sõiduautod: viimase viie aastaga on nende arv kasvanud 14% ja läbisõit jõudnud ligi 10 miljardi kilomeetrini, samas kui ühistranspordiga tööl käivate inimeste osakaal on vähenenud koguni veerandi. Erinevad ühis- ja aktiivsed liikumisviisid ei ole seni omavahel ühendatud, nende kasutamine on ebamugav ja võrreldes sõiduautoga aeglasem. **Seega on suurimaks ülesandeks ühiskonna autostumise peatamine ja alternatiivkütuste kasutuselevõtu soodustamine.**

2024. aasta alguses valminud transpordi teekaardis seati kolm olulisemat tegevussuunda, mida järgides saab transpordisektori õhku paisatavaid kasvuhoonegaase vähendada 90% aastaks 2040:

- | **ühistranspordivõrgustiku ja aktiivsete liikumisviiside eelisarendamine;**
- | **transpordisektori elektrifitseerimiseks vajaliku keskkonna loomine;**
- | **kaubaveosektori madalama heitega veovahenditele ülemineku toetamine.**

Teekaardis esitati transpordiliikide lõikes prioriteetsemad ning suuremat mõju avaldavad ettepanekud, mida ellu viies oleks võimalik järk-järgult liikuda loodusega kooskõlas majandusmudeli poole. Aasta jooksul on küll plaane loodud, aga mitte veel piisaval määral otsuseid vastu võetud. **Halvenenud majandusolukord on nii riigi kui ka ärisektori pannud investeerimisotsuste vastuvõtmisel keeruliste valikute ette.**

MAANTEETRANSPORT

Sõiduautode osa moodustab transpordisektori heitest ligikaudu 65% ning tavalised autojuhid ei pruugi alati teadlikud olla, et nende igapäevased valikud mõjutavad oluliselt kogu transpordisektori heitkogust. **Enam tähelepanu tuleks suunata keskkonnateadlikkuse kasvule, et inimesed oma igapäevaseid sõite läbi mõtleks ja võimalusel alternatiivseid liikumisviise eelistaks.** Selleks tuleb jätkata ka ühistranspordi reformiga ning laiendada praegust fookust Tallinnalt hiljem regionaalsema jaotusele, sest paljudes Eesti piirkondades puuduvad endiselt piisavad liikumisvõimalused. Headeks näideteks on siin bussiliinide

nõudepõhisuse katseprojekt Saaremaal või Tallinna lähedal reisijate bussidega ettevedu rongiliiklusele.

Kus alternatiivsete liikumisviiside kasutamine pole võimalik, on teekaart ette näinud heite vähendamist läbi sõiduautode elektrifitseerimise. Sõiduautode elektrifitseerimise tempo on 2024. aastal langenud, kuid alanud aastal võiks trend taas tõusuteele pöörata, sest lisaks akutehnoloogia arengule on elektriautode tootjad hindasid korrigeerimas ja turule saabub taskukohasemaid sõidukeid. Kaubavedudes on aastaga oluliselt paranenud elektrikaubikute läbisõit, u 75-100 km ulatuses. Samas on jätkuvalt kitsaskohaks laadimisküsimus, sest energia hind kilomeetri kohta avalikul laadimisel ei ole diisli kasutamisega võrreldes konkurentsivõimeline. Igaühele eraldi laadimisvõimaluse rajamine on kulukas, kuid enam infot tasuks jagada Euroopa Liidu toetusmeetmete osas, milleta me tõenäoliselt riigile seatud nõudeid ei täida. Raskeveokite segmendis on vajalik põhikoridorides otsustada **pikemate autorongide lubamine**, millega saaks vähendada raskeveokite arvu ning keskkonna jalajälge. Teatud mahu maanteetranspordi suunamisel raudteele tõukaks sektorit tagant varasemalt Rail Baltica "soojendusena" arutatud Merevaigurongi käivitamine Muuga ja Kaunase vahel. Mõlema ettepaneku teoks saamise eelduseks on koostöö naaberriikidega. **Transpordikütuste poolel rakendub lähiaastatel mitmeid regulatsioone ja muudatusi, mille tulemusena tõuseb kütuse hind u 10-20%**, eelkõige läbi 2026. aastast rakenduva RED3 ehk suurema biokütuste kasutamise kohustuse ja 2027. aastast rakenduva ETS2 ehk maanteetranspordis kohaldatava CO2 tasu.

Transpordikütuste poolel rakendub lähiaastatel mitmeid regulatsioone ja muudatusi, mille tulemusena tõuseb kütuse hind u 10-20%, eelkõige läbi 2026. aastast rakenduva RED3 ehk suurema biokütuste kasutamise kohustuse ja 2027. aastast rakenduva ETS2 ehk maanteetranspordis kohaldatava CO2 tasu.

PARIMAD PRAKTIKAD

BTA panustas 2024. aastal ühiskondlikku heaolusse, ehitades lastele ja noortele Hiiumaale ning Viljandisse õppesõidu rajad, mis võimaldavad õppida ohutut liiklemist rattaga eri maastikel.

Ülemiste City korraldab Bike2Work väljakutset, et tõsta rattaga tööle ja koju liikujate arvu läbi võistluse linnaku ettevõtete vahel. 2024. aastal osales aktiivselt 319 ettevõtet. Ühe hooaja vältel aprillist septembrini teeb Ülemiste City kogukond üle 50 000 jalg- ja tõukeratta sõidu.

Alexela on rajamas rohevesinikujaamasid, mis alustavad klientide teenindamist 2025. aasta alguses. Alexela tõi turule esimese Eesti toormel põhineva bio-LNG ning hakkas Eestis esimesena müüma bioetanoli E85. Alexela laiendas elektrilaadijate võrgustikku ning kasvatas oma autopargis elektri- ja gaasisõidukite osakaalu.

2024. aastal alustas Tartus tööd A. Le Coqi teine täiselektriline raskeveok. Esimene startis koostöös Scania Eestiga 2022. aastal ja veab heitmevabalt kaupa Tallinna südalinnas, olles esimene selline transpordivahend Baltikumis. Täiselektriline raskeveok on võimeline ühe

laadimise ja täislastiga (14 tonni) läbima korraga kuni 250 kilomeetrit. Elektrisõiduki jalajälg (well-to-wheel) on võrreldes diiselveokiga kuni 99% väiksem

RAUDTEETRANSPORT

Teekaardis välja toodud taktipõhise ühistranspordiliikluse juurutamise osas on Tallinna lähiümbruses välja töötatud raudteetranspordi katseprojekti kava. Lisades siia ka ülejäänud ühistranspordivõrgustiku osad, oleks võimalik edasi liikuda multimodaalsete liikuvuskeskuste loomisega. Samas tuleb välja tuua, et kuigi rongireisijate arv kasvab, ohustavad rahastuse kärped arendusprojekte, sh on ootel ka teekaardis välja toodud projekt diiselrongide üleviimisest akudele. Kaubaveosektor on jätkuvalt keerulises seisus ning võimekus olemasoleva veeremi väljavahetamiseks puudub.

Transpordi teekaardi esitlus

MERETRANSPORT

Siseriiklikus parvlaevaliikluses kaaluvad nii Riigilaevastik väikesaarte liinidel kui ka suursaarte vahelise parvlaevahanke võitnud TS Laevad oma aluste alternatiivkütustele viimist ja elektrifitseerimist kasvuhoonegaaside vähendamiseks. Rahvusvahelises laevaliikluses on valitsus hea näitena otsustanud suunata sama eesmärgiga 25 miljonit eurot laevade ümberehitamiseks ning meetme reeglistik töötatakse välja 2025. aasta esimeseks pooleks. Teekaardis välja toodud alternatiivkütuste valikute paljusus on aasta jooksul hakanud selginema ning tõusnud on huvi rohemetanooli punkerdamise vastu. Eeskujuna näitab ka 2024. aastal käivitatud Eesti-Soome rohekoridori ühisprojekt, eesmärgiga luua kliimaneutraalne uksest ukseni teekond kahe riigi vahel.

PARIMAD PRAKTIKAD

Tallinna Sadama ja Helsingi sadama koostöös jätkub Eesti-Soome rohekoridori (FIN-EST Green Corridor) projekt, mille eesmärk on saavutada keskkonnasõbralik ja kliimaneutraalne klienditeekond Tallinnast Helsingisse ja vastupidi, pidades silmas reisija või kauba kogu klienditeekonda tervikuna ehk uksest ukseni. Lisaks iga partneri oma projektidele on partnerite vahel algatatud 19 ühisprojekti, eesmärgiga vähendada laevaliinide süsinikujalajälge Soome ja Eesti vahel: näiteks erinevad uuringud rohekütuste kasutuselevõtuks ja süsiniku püüdmiseks, sadamate nullheitega infrastruktuuri arendused, jäätmekäitluse täiustamine suurendamiseks ringlussevõttu, aga ka jalgrattaturismi edendamine.

LENNUTRANSPORT

Lennutranspordi suurimaks kitsaskohaks on kestliku lennukikutuse kättesaadavus. Selle hind ei ole aasta jooksul paranenud ning areng toppab, mis võib seada ohtu kasvuhoonegaaside vajaliku vähendamise. Taustal liigub Tallinna Lennujaam edasi erinevate projektidega, sh alustas vesiniklennukite katseprojekti planeerimisega ning jätkanud lennujuhtimistornide koondamisega Tallinnasse.

PARIMAD PRAKTIKAD

AS Tallinna Lennujaam tegeleb tõendus põhiselt CO₂e vähendamisega, lähtudes CO₂e vähendamise teekaardist. Lisaks on rakendamisel kestlikkuse nõuded partneritele.

SEKTORIÜLENE ELEKTRIFITSEERIMINE

Oluliseks kitsaskohaks transpordisektori kasvuhoonegaaside heite vähendamisel on jätkuvalt elektrifitseerimiseks vajaliku keskkonna tagamine. Võrgutasude üleminek seniselt mahupõhiselt arvestuselt võimsuspõhisusele tähendab, et võrgu valmiduse eest peavad tarbijad hakkama maksma ka juhul, kui elektrit ei tarbita. Transpordisektori elektrifitseerimiseks on vajalik tagada piisava tootmisvõimsuse turuletulek, stabiilne ja konkurentsivõimeline hinnastus ja nõudluse vastava elektrivõrgu väljaehitus.

Maakasutus

Mikk Vainik

Rohetiigri
arendusjuht

2024 oli haruldane aasta - Eesti pindala muutus suuremaks. Maa-amet teostab iga kaheksa aasta tagant mõõtmisi, mis tänavu andsid teadmise, et meil on 95 uut saart ning Eesti kogupindala on nüüdsest 45 335 ruutkilomeetrit. Kuidas me selle maa kasutamisega lõppenud aastal hakkame oleme saanud?

Uudiseid on nii häid kui ka halbu. Mulluses arenguraamatus kirja pandud trendid ei ole palju muutunud, tööpõld edasiseks on lai, avar ja põnev. Tore on ka see, et 2025. aasta toob kindlustunnet nii majandusele kui ka loodusele, sest valmib Rohetiigri maakasutuse teekaart. Me oleme õigel ja õpetlikul teekonnal.

Kui algul viidatud kurioosum välja arvata, peame maa kasutamisel arvestama, et pindalalt suuremaks me ei muutu. Loodus muutub aeglaselt ning maa kasutamise harjumused samuti, trendid siin on inertsed. **Näiteks on nii Eestis kui kogu Euroopas elurikkus jätkuvalt langustrendis – iga viies liik on Eestis ohustatud, põllu- ja metsalindude olukord halveneb.** Raiemahud lähiaastatel paratamatult vähenevad raiutava metsa pindala vähendamise tõttu.

MAA TÄITUB KESTLIKE ÄRIMUDELITEGA

Ettevõtjaile on sõnum ühene - igatahes on suund enam lisandväärtust loovate ärimudelite suunas, mis seovad ühtlasi ka kasvuhoonegaase. Investeeringud, mis loodusressursse ringselt kasutusele võtavad, kasvuhoonegaase seovad ja meie maa piiranguid arvestavad, on väga teretulnud.

Hea on tõdeda, et Eestis edeneb kliimamuutustega arvestavate tootmisvõimsuste ja tehnoloogiate rakendamine maakasutuses. **Ettevõtjad suunavad investeeringuid jätkusuutlikkusse biomajandusse**, nii puidutoodetes kui ka bioenergiast. **Ka toidu ja turba säästlik kasutamine on tõusuteel.** Näiteks tegeleb Thermory uudsete ekspordiprojektide ja arendustöödega puidutoodete elutsükli pikendamisel, ka Agrone uuendused süsinikuheitme analüüsimisel on eeskujulikud.

Positiivseid näiteid on nii rohetiigrite seas kui mujalgi palju. 2022. aasta andmete järgi on metsamaa Eestis igatahes süsiniku sidujaks - metsamaa kategooria netoheide oli -1 359.93 kt CO2 ekv. Produktiivsuse tõstmiseks on erametsades istutatud üle 18 miljoni puu ning ringmajanduslike algatuste raames väheneb lageraiete osakaal. **Metsandus on Eestis süsiniku sidujaks ka edaspidi.**

PARIMAD PRAKTIKAD

Agrone OÜ katsetas uusi viljakultuure. Sellel aastal prooviti esmakordselt koristada maisi teramaisina, mis aitab vähendada keskkonna jalajälge, kuna ei pea teramaisi importima teistest riikidest.

Agrone OÜ proovis sellel aastal esimest korda ka hübriidtalirukki külvamist, mis võimaldab maapinda kasutada talvel, ning suvel külvata sinna maisi.

Agrone piimatoodangu 1 kg kohta on CO2 jalajälg vähenenud.

Paulig Grupp pani 2024. aastal koos oma partnerite Paniflower ja BAT Agrariga Saksamaal aluse täiesti uuele põllumajanduslikule ökosüsteemile. Esmane eesmärk on vähendada järgmise kolme aasta jooksul Pauligi tortillade jaoks mõeldud nisu tootmise mõju kliimale kuni 35%. Paulig Grupp tutvustab ja seirab alates 2024. aastast koos Euroopa põllumajandustootjatega uuenduslikke nisukasvatuse viise. Pauligi partnerettevõtte Improvini süsteem jälgib ja kogub automaatselt teavet nisu kogu kasvutee kohta alates külvist kuni töötluseni ja värske nisupartii jõudmiseni Pauligi tehastesse.

KUHU SUUNATA JÄRGMINE PINGUTUS?

Ühiskonnas, nii kliimakindla majanduse seaduse kontekstis kui Eesti rahvusvahelisi kohustusi silmas pidades, peab siiski oluliselt tõstma andmete ja nende pinnalt peetava debati kvaliteeti. Rohetiigri maakasutuse teekaart proovib seda ülesannet täita, kuid panuse saab anda ka iga ettevõtja või kogukond ise.

Napib ühiskondlikku teadlikkust maakasutuse muredest. Elurikkuse vähenemise väljakutsed on jätkuvalt silmale nähtamatud ja lihtsasti ignoreeritavad. Finantsinstrumente maakasutuse parendamiseks leidub endiselt väikeses mahu, maaomanike muresid pigem kuhjub kui väheneb. Näiteks 30% riigimaa määramine tuuleparkide jaoks tekitab küsimusi eraomandi kasutamise ja piirangute osas. See takistab ka kogukondliku energiatootmise ja -jagamise mudelite levikut. Ühiskondlik diskussioon peab jätkuma ning maakasutuse teekaardi mustanditest on põhjust loota, et arvamuste paljususest areneb ühiskondlik kokkulepe selle kohta, kuidas me oma maad kasutame.

Pilk maa alla näitab jätkuvalt, et mida vähem sealt võtta, seda parem. Kulu energiale ja looduskeskkonnale pole kuhugi kadunud ega kao ka edaspidi, ent päris hästi võib ette kujutada, milliste meetmetega saame seisu paremaks. Olulisemad lahenduskäigud ettevõtjat väga ei üllata - efektiivsemate tehnoloogiate kasutus, kaevandusalade kiirem parandamine kasutuse järel, ringmajanduslikud võtted. Võimalik ka, et seis on parem kui hetkel näha oskame, sest mitmed maaparandusvõtted jäävad kaasneva bürokraatia tõttu registreerimata. Õnneks loodus bürokraatiast ei hooli - tegu loeb.

Maakasutuse teekaardi mõttetalgud

Veestike seisukorda saaks kindlasti parandada. Vaid pooled pinnaveekogudest on heas seisundis, põhjaveekogumitest kolmveerand. Kui eesmärgiks on jätkuvalt kõigi veekogude hea seisund, siis rõõmustada ei ole paraku midagi. Rohetiigritel see-eest on jälle põhjust uhkust tunda, sest eeskujulikke projekte on käivitanud näiteks Tallinna Sadam ja Tallinna Vesi. Õnneks leiab näiteid ka pealinnast kaugemalt.

Tallinn seob meid aga muu maailmaga. Jätkuvalt on asjakohane mulluses arenguraamatus nimetatud üleskutse: **Põhjala regionis (või laiemalt) sarnaste tingimuste seadmine maakasutusele**, et ei tekiks moonutusi ühisturul tegutsevate ettevõtete konkurentsitingimustes. Rohetiiger on jätkuvalt meelel, et EL poliitikas on Eestil võimalusi, mida nii loodushoiuks kui majanduse arendamiseks kasutusele võtta saame. Möistagi aitab see kaasa finantsvõimenduse küsimustes - juba 2025 peame hakkama valmistuma selleks, et 2027-2035 EL investeerimisraamistikuks vajalikke sõnumeid seada, levitada, nõuda. Teadmises, et peagi jõustub kliimakindla majanduse seadus, ootame huviga, millised ja kus on planeeritud katsealad, kus Eesti ettevõtted uusi ning loodussõbralikke tehnoloogiaid järele proovima saavad hakata. Rohetiigri roll ühiskondlike ootuste sõnastajana on ees ootavaid muutusi ja võimalusi leida, sõnastada, vahendada, mudida.

Ruutkilomeetreid ja saari meil jagub ning vetevood on jätkuvalt vabad. Eestimaa elab ja hingab omasoodu. Rohetiigrite ja teiste ettevõtjate ülesanne on leppida kokku, kuidas me siinset maad kasutame. Teame mõningaid rusikareegleid, näiteks et majandatavaid metsi jääb ka edaspidi olema vähemalt 70% praegusest metsamaa pinnast. Nii säilitame liigirikkust ja ergutame looduse paremat seisundit ka neil 95 uuel saarel. Loodetavasti jõuad mõnda neist alanud aastal külastada ning järgmise arenguraamatu tarbeks oma põnevaid kogemusi jagada. Selleks ajaks on valmis ka maakasutuse teekaart ning selle tegevused hoo sisse saanud. Meil on, mida oodata!

PARIMAD PRAKTIKAD

Infragreen OÜ teostas Rail Baltic Estonia tellimusel KMG Infra 100% alltöövõtjana Soodevahe infrastruktuuri hoolduskeskuse ehitustöid, milles kasutati maksimaalselt ära olemasolevat

pinnast, tugevdades seda geosünteeside jm tehnoloogiatega. Täitematerjalina kasutati u 80% ulatuses põlevkivikaevanduste tehnoloogilist kõrvalprodukti ehk aherainekivi, mis on hea näide ringmajandusest. Kokkuvõttes jäi tänu valitud keskkonnahoidlikule tehnoloogiale kaevandamata u 180 000 m³ liiva, mis on väärtuslik maavara.

RMK teostas Selisoo servaalade veerežiimi taastamiseks looduskaitseteid, et peatada ajaloolise raba kadumist. Tööde käigus rajati nii turbaaukudele kui ka kraavidele paisud, kasutades kohapealset pinnast.

RMK Põlula kalakasvatus lasi sel kevadel veekogudesse kokku enam kui 864 000 noorkala ja kalavastset. Täiendust said nii lõhe-, siia- kui ka tuuravarud. Lisaks on Lahemaa rahvuspargi jões sirgumas 4500 noort ebapärlikarpi.

RMK asendas koostöös Saue vallaga Ruila paisu tehiskärestikuga ja rajas uue jõesäangi, et parandada kalade rändetingimusi Vasalemma jões.

RMK ja elektri põhivõrgu haldaja Eleringi kokkuleppel said lendoravad Alutaguse vallas kõrgepingeliini alla kahes kohas liikumiskoridorid. Selle tulemusel saab lagedat ala vältiv loomaliik potentsiaalsete elupaikade vahel turvalisemalt liikuda ja laiemale alale levida.

AS Tallinna Vesi paigaldas elektri ja soojuse koostootmisjaama, mis töötab reoveest toodetud biogaasiga. Kohapeal toodetud elekter katab umbes 50% kogu reoveepuhastusjaama elektrivajadusest ning aitab kaasa toimepidevuse tugevdamisele.

Reoveepuhastusjaamas kasutatakse senise ühisveevärgivee asemel mehhaanilise puhastuse etapis võrede puhastamiseks heitvett ehk puhastatud reovett.

Tööstus ja ringmajandus

Andri Haran

Tööstus ja
ringmajanduse
teekaardi
peatoimetaja

Globaalses ettevõtluses puhuvad uued tuuled, kus lisaks geopoliitilistele mõjudele on juba mõnda aega keskseks teemaks ka **kooskõla leidmine keskkonnanäesmärkidega. Eriti suure tähelepanu all on tööstussektor, mis omab kõige suuremat mõju ettevõtlusest tulenevale keskkonna-jalajäljele.** Ühtpidi tundub kliimanetraalsuse saavutamiseks globaalselt ja Euroopa Liidus kokku lepitud tähtaeg 2050. aastal veel suhteliselt kaugel, ent hinnates, kus me täna sellega oleme, siis jällegi hirmutavalt lähedal.

JÄTKUSUUTLIK TÖÖSTUS TÄNA JA HOMME

Eesti tööstus mõistab, et keskkonnateemad on tulnud, et jääda. Meie peamised eksportturud Skandinaavias ootavad partneritelt järjest enam **keskkonnanäesmärkide seadmist, vastava tegevuskava loomist ja ka nähtavaid praktilisi samme nende elluviimiseks.** Samas on suur entusiasm keskkonnateemadel asendunud pragmaatilisema lähenemisega ning seda mitmetel põhjustel. Globaalses vaates ei ole keskkonnateemad suutnud sügavat toetust leida, sest tegu on siiski suuri väljakutseid esitava eesmärgiga, millega kaasnev toodete ja teenuste hinnatõus pole majanduslanguse taustal paljudele vastuvõetav ning **selge mõõdetavus majanduslikust aspektist puudub.** Eesti tööstus, olles otseselt sõltuv rahvusvahelistest turgudest, on oma konkurentsivõime vaates omamoodi dilemma ees, kus regulatsioonid ja osa turge ootavad kiiremat ja konkreetsemat keskkonnanäesmärkide täitmist, samas konkurentsivõime ja hinnatõusu vaates jällegi tuleb tähelepanelikult jälgida juhtivate riikide tegutsemist ning **valida sellest lähtuvalt õige tempo.** Et see tempo on seni olnud kiirem turu võimekusest ja soovist keskkonnanäesmärkide poole liikuda, näitavad näiteks nii üleilmne elektriautode müügi langus viimasel aastal kui ka mitme Eesti jätkusuutlikkusega seotud idufirma tegevuse lõpetamine viimases kvartalis.

KONKURENTSIVÕIME PEAB MUUTUSTES PÜSIMA

Kuidas siit edasi liikuda nii, et püsida kogu aeg konkurentsivõimeline, kuid samas tagada ka pikas vaates tööstuse jätkusuutlikkus? Konkurentsivõime koosneb ajas muutuvatest aspektidest ning eeldused, mis kehtivad täna, ei pruugi kehtida kümne aasta pärast. Nii võib öelda, et isegi kui Eesti tööstuse konkurentsivõime vaatest ei ole praegu mingites aspektides keskkonnateemad kõige aktuaalsemad, sest turg lihtsalt pole tulnud etteantud tempoga kaasa, siis **ega keskkonnateemad kuhugi kao.** Pealetulevad põlvkonnad on tänaste

otsustajatega võrreldes oluliselt teadlikumad ja motiveeritumad keskkonnateemadega tegelema ega loobu kindlasti 2050. aastaks seatud keskkonnaeesmärkide püüdmisest.

Meil peab olema ettenägelikust eesseisvate muutustega toime tulemiseks ning vastavasse arendustegevusse panustamiseks. Oluline on seejuures piisava ambitsiooni seadmine, mille poole püüelda. See peab olema natuke üle oma varju hüppama utsitav, kuid samas andma ka võimaluse paindlikkuseks ja tasakaalu leidmiseks erinevate muutujate vahel. Konkurentsivõimet arvestavat tempot valides ei tohi me ka maha magada, kui kõik me ekspordipartnerid on valmis keskkonnaeesmärkidesse panustama ning ootavad seda ka oma tarneahelalt. Seega ettevalmistused peavad juba täna sisuliselt algama oma peamiste keskkonnaeesmärkide täitmist mõjutavate tegurite kaardistamise, eesmärkide ja ambitsiooni seadmise ning nendeni jõudmise plaani paika panemisega. **Eesti tööstussektori ambitsioon peaks olema püüelda sektori kliimanetraalsust aastaks 2040.**

Miks 2040, mitte 2050 nagu EL oma eesmärkides kehtestab? Sarnase varasema eesmärgi on seadnud ka meie peamised ekspordipartnerid nagu Soome, Rootsi, Norra, Saksamaa, UK jt. Kui turg praegu isegi näitab keskkonnaeesmärkide täitmise osas konservatiivset suhtumist, siis oma pikaajalisi eesmärke pole keegi muutnud.

Eesti kontekstis tuleb meil püüda mõista ja analüüsida, milline saab tööstus olema 10-15 aasta pärast, millises ettevõtluskeskkonnas ta tegutseb, mis tingimustele vastama peab ning mis tooted ja teenused on nii sisult kui vormilt konkurentsivõimelised.

TULEVIKURESSURSID

Keskkonna vaates peame suutma kirjeldada, **milliseid materjale me tulevikus kasutame, millist energiat tootmisel vajame, millised peavad olema protsessid, kuidas on arendatud tooted ning milliseid kompetentse ja teadlikkust me tööstuses vajame**, et neid muutuseid ellu viia. Sel teekonnal ootavad meid korraka nii võimalused kui ka katsumused.

Energeetika mängib tööstuses üliolulist rolli ja nii on see ka Eestis. Tänapäev Eestis saadav energeetika pole konkurentsivõimeline erinevatel põhjustel. Suures mahus taastuvenergia võimekuste loomine on küll töös, kuid tööstusel ainult elektrist ei piisa ja on ka vaja teisi energiaallikaid nagu näiteks gaas. Küsimus on, kas ja millise hinnaga elektrit me saame kasutada kümne aasta pärast ning millised valikud meil veel on. Äsja kliimaministeeriumi poolt avaldatud energiamajanduse arengukava eelnõu annab siin küll viiteid, kuid **põhimõtteliste valikute tegemine tööstuse jaoks siiski ootab ees.**

Tööstuses kasutatavate tooraine ja materjalide osas meil praegu keskkonna vaates selge pilt puudub. Enamik materjale tuuakse Eestisse sisse ja me ei tea nende keskkonnajalajälge või tootmise tingimusi. Samas kui soovime tulevikus kindlalt öelda, et liigume kliimanetraalse tööstuse poole, **peame suutma hinnata oma tooraine ja imporditava materjali tarneahelat.** Tõenäoliselt tulevad turule ka uued materjalid, mida peame olema valmis kasutusse võtma, mis jällegi eeldab ettevalmistusi, investeeringuid ning uute tehnoloogiate kasutuselevõttu.

EES SEISVAD VÄLJAKUTSED

Protsesside ja toodete arendus on üks võimalus, kuidas muuta tööstust efektiivsemaks ja ressursitõhusamaks. Uued tooted peavad olema disainitud taaskasutatavatest materjalidest, tootmisprotsessid planeeritud ressursitõhusalt ning tooted vajadusel lihtsasti parandatavad.

Ringmajanduse põhimõtete rakendamine tööstuses ning jäätmete vähendamine miinimumini on üleüldise kliimanetraalsuse eesmärgi kõrval **tööstuse jaoks üks põhilisemaid ja suuremaid väljakutseid**. Aastaks 2040 peaks vähemalt 90% Eesti tööstusest rakendama ringmajanduse põhimõtteid.

Kuidas seda ambitsiooni ja eesmärke täita? Tänapäevane valmidus tööstuses keskkonnanägemistega seotud muutuseid ellu viia on tihti seotud ettevõtte inimeste teadlikkuse ja oskusega neid **muutuseid juhtida**. Tuleb mõista, et tööstuse jaoks ei ole keskkonnanägemiste täitmine eesmärk omaette, vaid osa jätkusuutliku tööstuse arendamisest, kus **majanduslikud ja keskkonnanägemised eesmärgid peavad käima käsikäes**. Samas kui majanduslik pool on selgesti mõõdetav ja lisandväärtus nähtav, siis keskkonnanägemistega see nii lihtne pole ning võimalik saada kasu vähemalt praegu raskesti prognoositav. Võime küll öelda, et mingitel turgudel on jätkusuutlikkus oluline, et üldse sinna pakkuma pääseda, kuid see pole täna igal pool nii. Seega **peame suutma ka jätkusuutlikkuse aspektid lisandväärtusse arvutada, et tekiks selge tasakaal ja seeläbi ka ettevõtte jaoks jätkusuutlik tervik**.

Omaette väljakutse on seotud erinevate keskkonnanägemiste järgivate **regulatsioonidega**, mida juba täna on palju ja tuleb järjest juurde. Nendega kaasnev aruandlus tähendab tihti ettevõtte jaoks **halduskoormust, mis kipub tasandama kestlikkusest saadavat kasu**. Lisaks on ebaselge, milliseid regulatsioone ja mis mahus rakendada tuleb. **Siin ootaks selget abikäsi riigilt**, kes hoiaks silma peal, et me ei rakendaks ebavajalikke regulatsioone ja samas **arendaks digitaalseid lahendusi**, et erinevate andmete kogumine ettevõtetele oleks võimalikult vähe koormav.

Vist keegi ei kahtle, et **keskkonnanägemiste täitmise suutlikkus sõltub** tulevikus suuresti meie **tehnoloogilisest võimekusest**. Jätkusuutlikkuse vaatepunktist on vajalik uute tehnoloogiate arendamine, kasutuselevõtt ja tootmine. **Eesti kontekstis tulebki aru saada, milliseid tehnoloogiaid meil on vaja, et muutust ellu viia, millist tehnoloogiat maailm vajab, ning neid siis arendada**.

Kokkuvõttes tuleb täheldada, et kuigi näeme mõningast motivatsiooni jahenemist jätkusuutliku tööstuse poole püüdlisel, **ei ole eesmärgid kuhugi kadunud** ja pigem lihtsalt oleme saanud turgudelt natuke aega juurde, et vajalikke muutusi ellu viia. **Kliimanetraalsuse ambitsiooni seadmine Eesti tööstussektorile 2040. aastaks on vajalik, et hoida tegevused töös**. On selge, et mõnes tootmisvaldkonnas ei ole osa keskkonnanägemiste eesmärke tänaste lahenduste juures võimalikud, kuid näiteks ringmajanduse praktikate kasutamine 90% ulatuses peaks olema kõigile jõukohane.

PARIMAD PRAKTIKAD

2024 avaldas Lasita Aken oma toodete olulusringi hindamiseks keskkonnadeklaratsiooni (EPD), mis peale verifitseerimise edukat läbimist avaldati RTS (Soome Rakennustietosäätiö) platvormil. Lasita Aken lõi võimaluse leida renoveeritavate elamute vanadele akendele uus kodu, pikendades nende eluiga.

AS Thermory koostöös ringleva tänavamööbli tootjaga Flowbox Products/Interfaca ning jaemüüjaga Zwartwoud kasutavad Thermory B-klassi jääkpuitu kvaliteetsete toodete (nt lillekastide ja linnumajade) valmistamiseks. Selle tulemusena tekib vähem jääkide töötlemist ning samas väheneb vajadust puude langetamiseks puidu saamiseks.

WeeRec OÜ on mitmete jäätmete töötlemise ja taaskasutusse saatmise projekti algataja ja läbiviija. Üks põnevamaid ettevõtmisi on kasutatud tennispallide taaskasutusse võtmine, mille osas on esimesed katsetooted tehtud ning tehnilised katsed lõpusirgel. Eesmärk on taaskasutusse võtta tennispalli vilt (kollane karv pallil) ja kummiosa eraldi. Just viimased elastsuskatsed 2025. aasta algul näitavad, milliseks tooteks kasutatud tennispalli kummimaterjal saab. Teine uudne projekt on taaskasutuse leidmine ümbertöödeldud silokilele. Toimub koostöö partneritega pinnasekattematerjali elastsemaks muutmiseks ning ehitusmaterjalina kasutusele võtmiseks.

Ragn-Sells käivitas Kunda tööstuspargis Balti regiooni esimese rehvipurustuse tootmisüksuse T20 (Tyres to Oil), kus purustatakse vanarehvid kummipuruks, millest edasi toodetakse õli ja potentsiaalset toorainet plasti- ning rõivatööstustele. Ragn-Sells suurendas sorteerimisliini efektiivsuse tõstmise tulemusel ringlusse jõudva materjali osakaalu.

Telia Eesti AS alustas kampaaniaga „Leia uus kasutus“, et maandada inimeste skeptilisust kasutatud seadmete osas, julgustada neid pöörama rohkem tähelepanu seadmete eluringile ja tegema valikuid ka kasutatud seadmete kasuks.

GreenDice on ainuke ringmajanduse ettevõtte, kes mõõdab ja kontrollib toodete kogu elukaart kuni materjaliringluseni ja esitab seda toodete esmastele kasutajatele (näiteks Omniva, SEB, Nordea jne). Sellega kasvatab GreenDice oma partnerfirmade positiivset sotsiaalset mõju kogukondadele ja vähendab jalajälge. GreenDice kontrollitav ja mõõdetav ringne lahendus muudab kvaliteetsed arvutid Eesti elanikele hinnalt kättesaadavaks. E-eksamid on tulemas 2 aasta pärast igasse kooli ja iga õpilane väärrib võrdset võimalust digiarenguks.

Muud valdkonnad

Merili Vares

PwC Eesti ESG
valdkonna juht,
Rohetiigri
nõukogu liige

2024. aastat kokku võttes ühendasid erinevaid sektoreid ja ettevõtteid kaks peamist teemat: **andmed ning teadlikkuse tõstmine**. Andmete kättesaadavuse ja kvaliteedi fookusesse kerkimine on igati ootuspärane - kestlikkusaruandluse jõustunud direktiiv ja selle alusel loodud standardid seavad suurtele börsiettevõtetele juba nüüd ning teistele suurettevõtetele alates 2025. aastast ülesande senisest oluliselt laiemalt andmeid avalikustada.

ANDMETE KÄTTESAADAVUS JA KVALITEET LUUBI ALL

Seega on igati õigustatud, et näiteks **tehnoloogia- ja finantssektori ettevõtted on viimasel aastal pööranud rohkem tähelepanu andmete kvaliteedi tõstmisele**, küsides ühelt poolt infot tarnijatelt ja koostööpartneritelt, teisalt näiteks pankade puhul nende kliendiportfellis olevatelt ettevõtetelt.

Baltikumi pangad panid seljad kokku ja koostasid ühtse andmekogumise küsimustiku, mis tagab, et **ettevõtte saab andmeid koguda ja esitada ühtsel meetodil ja vormil, sõltumata sellest, millise panga klient ta parajasti on**.

PARIMAD PRAKTIKAD

Koostöös Eesti, Läti ja Leedu pangaliitudega loodi kestlikkuse küsimustik, mille abil kogutakse äriklientidelt kestlikkusalast infot. Pangaliitude tellimusel sündis Deloitte kaasabil KHG kalkulaator.

Küsimustiku sisu vastab suures osas kestlikkusaruandluse standardites nõutule, seega võiks tulevikus piisata majandusaasta aruandes kestlikkusaruande esitamisest, kust olulised huvigrupid (sh pangad) vajaliku info ise koguda saaksid. Kestlikkusaruanded hakkavad olema masinloetavad, mis teeb nad lihtsalt käsitletavaks erinevatele andmetöötlusprogrammidele. **Tulevikus peaksid ka kestlikkusandmed olema sarnaselt finantsandmete osa reaalamajandusest**. Majandus- ja kommunikatsiooniministeriumi juhtimisel töötatakse rahvusvahelises koostöös välja kestlikkusaruandlust toetav veebiplatvorm ja tööriist "ESG Tool", mis peaks aitama ettevõtteid sellel teekonnal.

Enim vastakaid arvamusi on andmete osas tekitanud kasvuhoonegaaside emissioonide arvutamine. Kui suurte tehnoloogiaettevõtete fookuses on andmekvaliteedi tõstmine ning partneritelt andmete pärimine, tegelevad väiksemad ettevõtted alles enda jaoks mõõtmise

vajaduse lahti mõtestamise, peamiste heiteallikate väljaselgitamise ning esimeste arvutustega. **Kestlikkusaruandlus toob kaasa kasvuhoonegaaside emissioonide avalikustamise kõigis kolmes mõjualas nii baasaastal, aruandlusaastal kui ka ettevaatavalt prognoosid vähemalt aastaks 2030.** See vajab sektoriülest koostööd, sest ühe ettevõtte otsesed emissioonid (mõjuala 1) on teise ettevõtte kaudsed (mõjuala 2 ja 3) ning ilma omavahel andmete vahetamiseta oleks nii emissioonide arvutamine kui avalikustamine ebamõistlik ja ebatäpne. Lisaks ühtsele küsimustikule on kolme Balti riigi pangaliidud ning finantsettevõtted välja töötanud ka **tasuta kättesaadava kasvuhoonegaaside heite kalkulaatori**, mis võiks aidata nii äri- kui ka avaliku sektori organisatsioonidel teha esimesi samme süsinikujalajälje arvutamisel. Ettevõtte kasvuhoonegaaside emissioonide kohta uurivad lisaks pankadele ka koostööpartnerid ning kliendid, täna küll peamiselt rahvusvahelised ettevõtted, kelle kaotamisega andmete puudumise tõttu ei soovi ükski firma riskida.

Ebatäpsuse vähendamiseks **investeeringud juhtivad ettevõtted nii andmekogumise süsteemidesse kui analüütika parendamisse.** Uuritakse ja katsetatakse erinevaid kodumaiseid ja rahvusvahelisi tehnoloogilisi lahendusi. PwC viis 2024. aasta suvel läbi rahvusvahelise uuringu, kaardistamaks valmisolekut kestlikkusaruandluseks. Selgus, et **suurimat puudust tajutakse just andmete kättesaadavuses ja kvaliteedis.** Mõlema parendamine nõuab küll olulisi investeeringuid, kuid on ka suurepäraseks võimaluseks tehnoloogiasektorile uute lahenduste turule toomisel.

Kvaliteetsed andmed võimaldavad järeltada, millised juba rakendatud meetmetest on olnud efektiivsed ja aidanud kasvuhoonegaase vähendada ning millised mitte. See omakorda aitab seada täpsemaid andmetel põhinevaid eesmärke tulevikuks, sh kliimaneutraalsuse eesmärki. Küpsemad ettevõtted on jõudnud arusaamiseni, et lihtsad meetmed on enamasti tänaseks juba rakendatud. Et aga planeerida suuremaid investeeringuid vajavaid meetmeid, vajame ülevaadet, mis mõju mingi meede potentsiaalselt omada võiks. Seda saab teha seni kogutud andmete ja arvutatud emissioonide põhjal.

FINANTSSEKTORI TEGEVUS MUUDAB ETTEVÕTTED KESTLIKUMAKS

Ettevõtete teadlikkuse tõstmisele on suurt rõhku 2024. aastal pannud just pangad, kes mõistavad enda head positsiooni, nügimaks turgu kestlikumate lahenduste suunas. Tänapäev on valdav osa Eestis tegutsevaid pankasid seadnud endale nii kliimaneutraalsuse kui muud spetsiifilisemad kestlikkuse eesmärgid. Seda tegema on suunanud neid ühelt poolt Euroopa Keskpang, ent ka ühiskondlik ootus ja kokkulepped nagu Pariisi kliimakokkulepe. Kuna panga kasvuhoonegaasidest enamuse moodustavad finantseeritud emissioonid ehk nende portfelli kuuluvad ettevõtted, siis ei saa ükski pank saavutada kestlikkuse eesmärke ilma klientide kestlikumaks muutmiseta. Kui täna tegeletakse peamiselt veel teadlikkuse tõstmise ning ettevõtete nõustamise ja suunamisega, siis **tulevik toob suure tõenäosusega kaasa rohkem spetsiifilisi kestlikele investeeringutele suunatud tooteid ning kestlikkuse kriteeriumite alustel tehtud finantseerimisotsuseid.** Rahul on pangad aga juba täna oma töötajate tõusnud teadlikkusega, mille on aidanud saavutada kestlikkuse teemade integreerimine äriprotsessidesse ning töötajate pidev koolitamine.

RINGSED LAHENDUSED ON TASKUKOHASEMAD

Varasemast **suuremat tähelepanu on saanud ringmajanduse teemad**. Põhjus võib olla nii kasvuhoonegaaside emissioonide arvutamises ja nende alusel seatud **kliimaneutraalsuse plaanides, mida ei ole võimalik ilma ringsete ärimudelite ja lahendusteta saavutada, aga ka üldises teadlikkuse kasvus**. Selged märgid ringsete lahenduste arengust on **uuskasutatud seadmete osakaalu kasv** või **“toode-nagu-teenus” lahendused tehnoloogiasektoris, korduskasutuslahendused toidlustuses, ühekordsete kummikinnaste kadumine ja oma joogitopsi pesemise võimalused tanklates**. Erinevalt levinud väärarusaamast, et kestlikud lahendused on kallid, aitavad need hoopis tarbijatel kulusid kokku hoida - **uuskasutatud seadmete hind on soodsam uutest, seadmete rentimine on odavam kui ostmine, korduskasutustopsis kohv soodsam kui ühekordne**. Ringsete lahenduste arendamiseks vajalikku rahastust ettevõtetele pakuvad järjest rohkem nii erinevad pangad kui investorid, omalt poolt toetab ka riik.

ELANIKKOND VAJAB HARIMIST KESTLIKKUSE ALAL

Lähituleviku ootuste osas on ettevõtetel üksmeel - nii nad kui ka riik peavad panustama elanikkonna harimisse kestlikkuse teemadel. On see **säästma õpetamine, finantskirjaoskuse parendamine või digimentorluse pakkumine** ettevõtete poolt või **kestlikkusele suunatud õppeained koolides ja ülikoolides**, aga selleks, et leida lahendused, mis on ka äriliselt jätkusuutlikud, on **vaja oluliselt tõsta teadmiste taset**. Uued lahendused vajavad innovatsiooni ja katsetusi, milleks on ideaalne koolikeskkond (õpilasfirmad) või ülikoolide juures tegutsevad teaduslaborid ja inkubaatorid. Samas võiksime meeles pidada, et katsed ei õnnestu alati, **eksimist ei tohiks karta** ning tegijaid selliste eksimuste eest hukka mõista. Ettevõtted näevad teadus- ja arendusasutustega koostöös ning kestlikesse iduettevõtetesse investeerimises suurt potentsiaali ning loodavad, et need, kellel on olnud julgust katsetada ja riskida, saavad tulevikus ühiskonnas rohkem heakskiitu ja tunnustust.

KOOSTÖÖ JA ÕIGUSSELGUS - KESTLIKE ÄRIMUDELITE EDASIVIIVAD TEGURID

Kestlikud ärimudelid nõuavad koostööd - nii sektorite ülest kui ka vahelist. Näiteks ei oska me täna veel ettegi kujutada, milline võiks välja näha tuleviku toimiv **korduskasutuslahendus pakenditele**. Aga teame, et selle lahenduseni jõuab ainult väärtusahela ülest koostööd tehes - alustades pakendi materjali tootmisest ning lõpetades tema ümbertöötlemisega peale võimalikult pika eluea lõppu. **Koostööd peab omakorda toetama õigusselgus** - reguleerijate ootused ja plaanid peaksid olema võimalikult selgelt kommunikeeritud juba enne, kui neist seadusest tulenev kohustus saab. **Kommunikatsioonis soovivad ettevõtted näha rohkem tasakaalu. Pidevale kriitikale ning esseisvatele kohustustele lisaks võiks nii meedias kui ka oma kogukonnas jagada rohkem positiivseid, võimalustele suunatud edulugusid.**

PARIMAD PRAKTIKAD

BTA kindlustus vähendas ettevõtte digitaalset jalajälge võttes kasutusele uue jätkusuutliku dokumendihaldussüsteemi.

Ülemiste City lansseeris Green City teenuse, mis suunab Ülemiste City ettevõtteid ja töötajaid oma jalajälje peale mõtlema. Green City teenusele on lisatud liikumisandmete funktsioon, kus kasutatakse Telia mobiilpositsioneerimise infot, möötmaks linnaku töötajate arvu, nende liikumise vahemaad ja tihedust. Telia andmed valideeritakse Fyma objekti tuvastamise tehisintellekti lahendusega, millega saab loendada linnakusse sisse ja välja liikuvaid ning parkivaid sõidukeid ja muid liikumisvahendite tüüpe. Lisaks töötati nende andmete pealt välja tööriist, mis aitab linnaku ettevõtetel lihtsustatult mõõta töötaja tööle ja koju liikumiste jalajälge. Andmeid kuvatakse ekraanidel dünaamilisel moel ka linnaku füüsilises keskkonnas eesmärgiga nügida inimeste käitumist andmepõhiselt.

2024. aastal tunnustati Utilitast roheettevõtte tiitliga. Samal aastal pälvis ettevõtte vastutustundliku ettevõtluse kuldmärgise ja vaimset tervist väärtustava organisatsiooni kuldmärgise. Keskkonnasõbralikkuse, energiatõhususe ja varustuskindluse kõrval on Utilitase jaoks sama olulised eetilised ja vastutustundlik äritegevus ning töötajate huvide kaitse. 2024. aastal kehtestati Utilitases inimõiguste, mitmekesisuse, kaasamise ja võrdse kohtlemise poliitika.

Globaalne kliimaeesmärkide organisatsioon, teaduspõhise süsiniku vähendamise algatus (Science Based Targets ehk SBT) valideeris Bolti heitkoguste vähendamise eesmärgid. Bolti pikaajaline eesmärk on saavutada 2040. aastaks kogu väärtusahelas null kasvuhooonegaaside netoheide. Bolt on Eestis esimene ettevõtte, kelle null netoheite eesmärk on SBTi põhjaliku valideerimise protsessi edukalt läbinud.

Natural AS efektiivistas ettevõtte siselogistikat, võttes tõstukitel kasutusele laos oleva materjalide positsioneerimise programmi FrokNav, mis on 2024. aastal toonud u 12% säästu tõstukite kütusetarbimise tunnikulult.

Trinidad Wiseman OÜ viis läbi projekte, mille tulemusel suureneb klientide protsesside efektiivsus ja väheneb ressursikulu. Näiteks finantsinspektsiooni tegevuslubade menetlusprotsessi digiteerimine, kliimaministeriumi välisõhu kvaliteedi aruandluse süsteem. Eriti oluline on keskkonnaameti taastuvenergeetika menetlusprotsesside rahuloluuringu meetoodika väljatöötamine, mille rakendamisel on võimalik järjepidevalt, võrreldavalt ning protsesse parendavalt tegutseda Eesti energeetika eesmärkide täitmise nimel.

Energiapartner OÜ on lõpetamas EASI digipöörde projekti, eesmärgiga digiteerida ettevõttesisesed protsessid ning seniste killustunud lahenduste asemel võtta kasutusele kogu põhiprotsessi vajadusi kattev ERP lahendus Odoo. Uus süsteem võimaldab selgelt jälgida kogu ettevõtte projektide elutsükli alates pakkumiste tegemisest kuni tarne lõpetamiseni. Täpsem haldamine annab parema ülevaate projektide hetkeseisust, kuludest

ning eelarves püsimisest. Samuti muutuvad täpsemaks ettevõtte haldustegevused ja laokorraldus. Tulemuseks on ajasääst infovahetuse digiteeritud integreerimisest ning kogu ettevõtte efektiivne toimimine.

AS Äripäev alustas aktiivselt kestlikkusteemade kajastamist. Turg on tooted ja teenused hästi vastu võtnud, kestlikkusosalane meediategevus edeneb. Kestlikkusuudised.ee on koht, kuhu saavad koguneda ESG ja kestlikkusvaldkonna tegijad, et ideid ning teavet ammutada, ja mitte üksi olla. Siia lisanduvad raadio saatesarjad (nt Rohepöörde praktikud), e-koolitused (nt Miks ettevõtja ei saa ESG-st mööda vaadata?), koolitusprogram "Muutume, et kesta", konverentsid (nt ESG praktikute aastakonverents) ja palju muud selle teemalist.

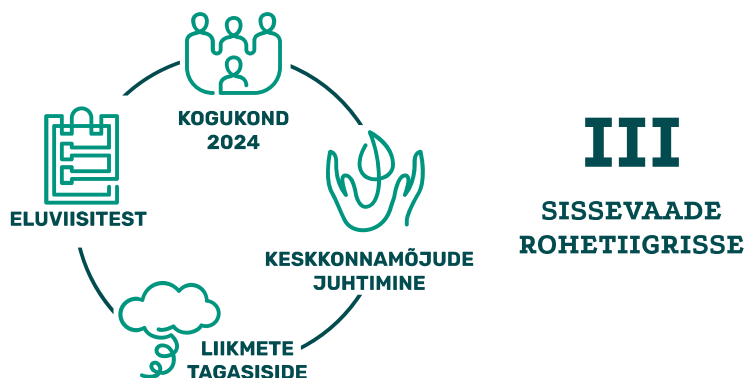
Tallinna Ülikooli keskkonnamuutustega kohanemise ja nende mõjude leevendamise klatri (KEKO) edukad projektid 2024. aastal on muuhulgas olnud EL kliimaeesmärkide saavutamise teaduspartnerlus ministeeriumidele, Loode-Eesti Geopargi arengustrategia koostamine aastani 2031 ning "Euroopa Horisont" ERA Chair rahastuse saanud suurejooneline kestliku tuleviku uuringutele suunatud Sustain ERA projekt.

Toidujäätmete vähendamiseks haldab Lidl Eesti tõhusamalt oma varusid, tehakse ka koostööd Toidupanga ja Fudloop'iga.

Lidl oli 2024. aasta suvel Noored Kooli Narva suvelaagri suurtoetaja, milles osales ca 500 last, kes õppisid Eesti keelt läbi keskkonnateemaliste projektide, milleks olid elurikkuse austamine, ressursside säästmine ja kliima kaitsmine

Lidl kutsus eri vanuses noori oma Narva poodi ringkäigule, et neile tutvustada Lidli kaupluste tehnoloogiaid ja põhimõtteid igapäevaseks elektri ja vee säästmiseks. Eesmärgiks oli avardada laste maailmapilti, õpetada neid tegema teadlikumaid valikuid lähtudes toidu toiteväärtusest, toidu tootmise jalajäljest ja tootjate töötajate õiglastest töötingimustest.

Sissevaade Rohetiigrisse

Tihe kogukonna-aasta

Eluviisitest - üksikisiku panus
teadlikumaks

Rohetiigrite kodud on korda saamas.
naabrite kaasamine vajab aga tähelepanu

Liikmete tagasiside Rohetiigri tegevustele
ja mõjule

Tihe kogukonna-aasta

Erkki Vedder

**Rohetiigri
kogukonna
koordinaator**

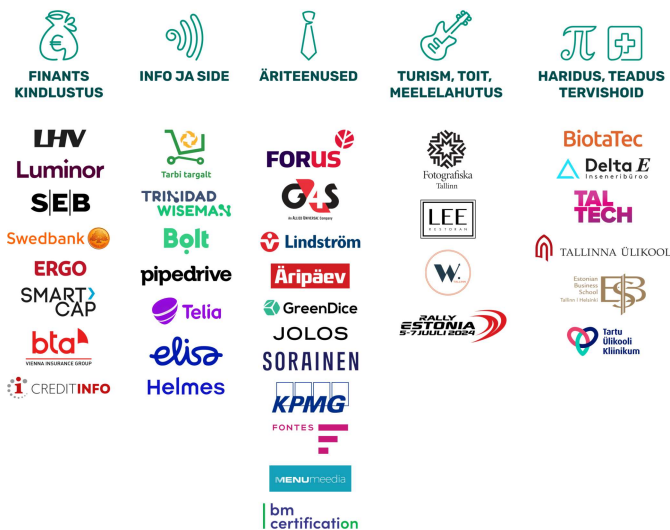

Emily Sepp

**Rohetiigri
kogukonna
koordinaator**

Uue tasakaalus majanduskontseptsiooni rakendamine, mis on Rohetiigri eesmärgiks, tähendab muudatusi ka viisis, kuidas ettevõtted toimivad. Seetõttu on ettevõtete roheteekonna toetamine Rohetiigri oluline eesmärk.

TEENUSED

EHITUS JA MAAKASUTUS

TRANSPORT JA KAUBANDUS

TÖÖSTUS

	●	●●	●●●
	VÄIKEST	KESKMIST	SUURT
KOKKU	30	29	37
	(+5)	(+4)	(+4)

Viimane aasta näitas, et väljakutsed roheteemades on pigem suurenenud:

Niiöelda madalal rippuvad viljad on paljude jaoks nopitud ning järgnevate sammude tegemine juba keerulisem ja kulukam.

Kuigi muist kliente teeb ostuotsuseid keskkonnahoidlikkusest lähtudes, ei soosi turg kahjuks veel alati rohelisemat käitumist.

Rohepöörde peamine initsiaator on Euroopa Liit oma direktiividega. Mitmed neist on keerulised ja nõuavad ettevõtelt suurt pingutust nõuetega kohaldumiseks - näiteks kestlikkuse aruandluse direktiiv ja mõne aasta jooksul rakenduvad rohekommunikatsiooni põhimõtted.

Ning loomulikult mõjutab ka keeruline majandussituatsioon.

Võib eeldada, et mõned järgnevad aastad saavad olema rohetegevuste jaoks keerulised. Aga Rohetiiger käsitleb pikka vaadet ning **pole kahtlust, et vajadus keskkonnahoidlikumalt tegutseda on ja jääb.**

Aasta oli tihe. **Viisime läbi 31 erinevat ettevõtmist** - koolitusi, seminare, töötubasid ja külastusi. Traditsiooniliselt hinnatakse enim üksteise **kogemusest õppimist külaskäikudel.** Aitäh rohetiigreid vastu võtmast, TKM Grupp, Scania, A. Le Coq ja Biotatec, Estanc, Kuusakoski ja Telia. Lisaks korraldasime neli tähtsündmust - arutelu **arvamusfestivalil**, Rohetiigri **sünnipäevamatka Kõrvemaal, suure juhtide kogumise** ning tasakaalus majanduse foorumi **"Elevant toas"**.

Rohetiigri konverents Elevant Toas

Ettevõtete tähelepanu on praegu regulatsioonidega vastavusse jõudmisel (*compliance*), nõnda keskendume sellele ka oma sündmustel. **Kestlikkuse aruandlust** käsitlesime kokku kolmel korral. Nendest ehk kõige mitmekülgsem oli kogukonnakohtumine, kus rohetiigrid jagasid omavahel kogemusi aruande ettevalmistamisel. Teemat jätkame ka uuel aastal - on põhjust tagasi vaadata esimestele õppetundidele aruande koostamisel ja auditeerimisel.

Rohetiigri sünnipäeva tähistamine looduses ja Rohetiigri meeskonnaliikmed Arvamusfestivalil

Pikas perspektiivis on eesmärk siiski, et **kestlikkus oleks loomulik osa ettevõtte toimimisest**. Tahame ju, et majandus laiemalt ning ettevõtted eraldi ei võtaks planeedit rohkem kui see anda suudab. Veel parem, kui ettevõtte oma tegevusega loodust toetab ja võetust rohkem tagasi annab. Seetõttu tahame Rohetiigris **järjest rohkem panna rõhku ettevõtete toetamisele äri ja kestlikkuse ühendamisel**. 2024. aasta mais viisime läbi esimese roheliste ärimudelite ideestamise töötoa ning sarnaseid plaanime teha ka 2025. aastal. On palju teadmatust, uue mõttemaailma rakendamisel kohtame vastuseisu (ka kolleegide seas), on ärilisi väljakutseid kestlikkuse rakendamisel jne.

Hästi on läinud liikmete omavahelise suhtlemise soodustamisega. Üle poole rohetiigritest lõi kaasa algatuses, kus liikmed intervjuerisid üksteist ning jagasid seal kuuldot ka teistega. Tagasiside oli väga positiivne – selline vaba mõtete vahetamine on üks paremaid viise uute roheideede ja lähenemiste leidmiseks. Niisuguste vestlustega on plaanis jätkata ka 2025. aastal.

Elame kiiresti muutuvast maailmast ja kestlikkuse valdkonnas kehtib see rohkemgi kui mujal. Kestlikkuse rakendamine on kui teekond tormisel merel.

Rohetiigrid Tartus A Le Coqi tehases

Alanud aastal keskendume muu hulgas **keskkonnajuhtide sisemiste oskuste arendamisele** - plaanis on mõned koolitused nende enesejuhtimise võimekuse ja vaimse tugevuse süvendamiseks, et muutustes ei löödaks kõikuma.

2025. aasta saab olema põnev - katsumustele vaatamata liigub rohetiigrite kogukond rohelisema toimimise suunas!

Eluviisitest - üksikisiku panus teadlikumaks

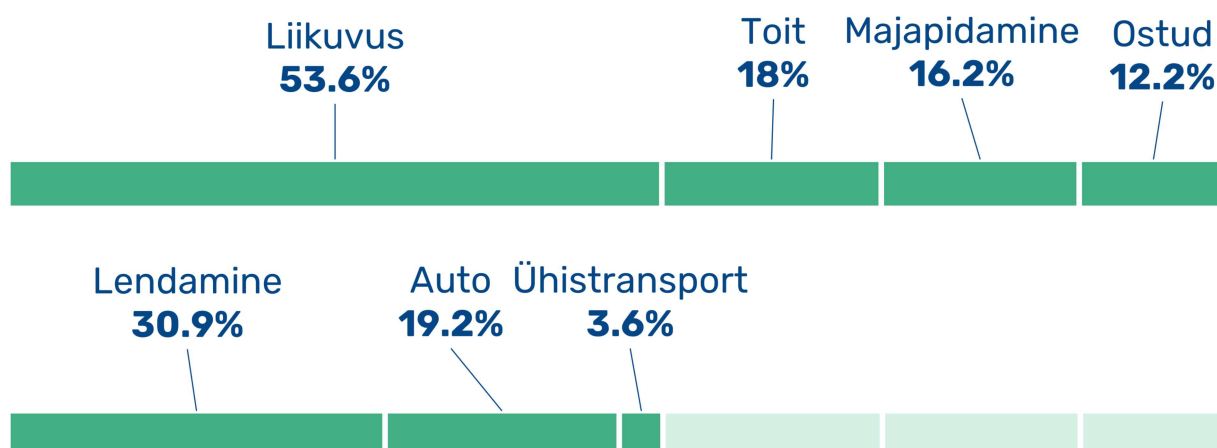

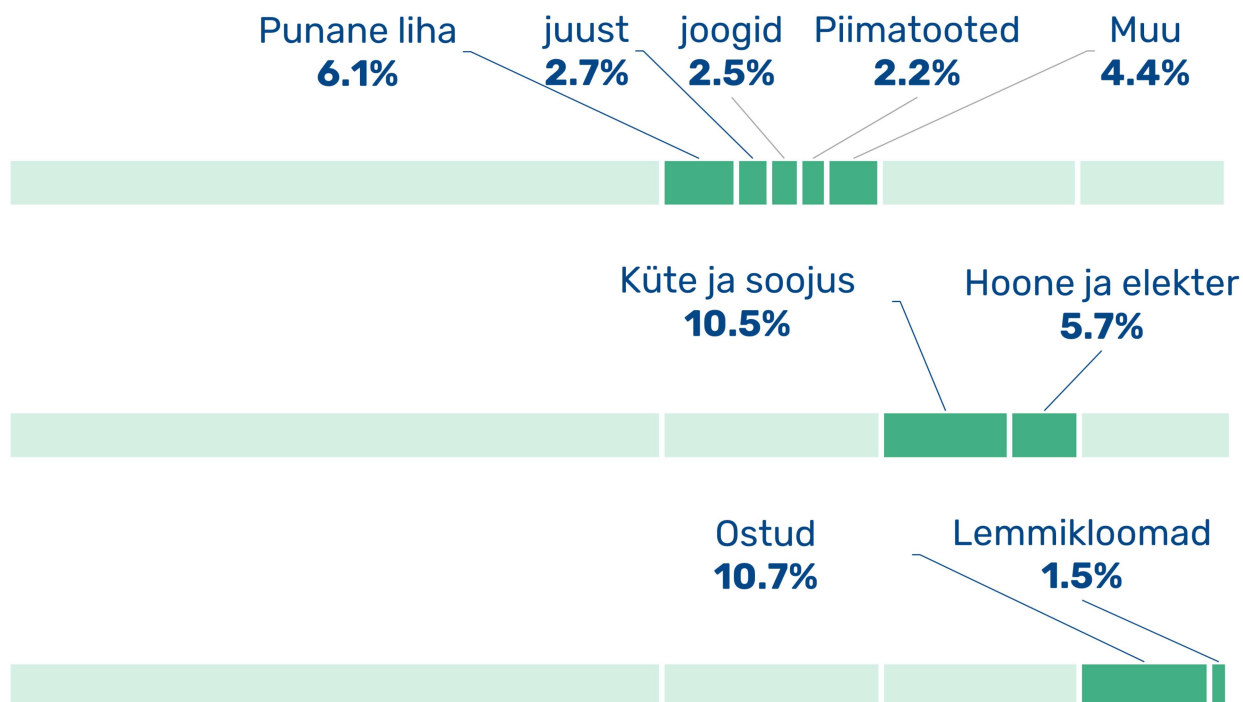
Jannus Jaska

PSLifestyle
projekti
koordinaator

Tänaseks teavad paljud, et **ligi 70 protsenti Euroopa kliimaheitmetest on seotud inimeste igapäevaeluga** – sellega, kuidas me liigume, sööme, elame ja tarbime. Enamuste jaoks aga pole siiani selge, kuidas kujuneb just tema isiklik panus suures globaalses kliimamõjus. Seetõttu ongi Rohetiiger osalenud **Eluviisitest.ee** * tööriista loomises, mis **aitab igaühel teha kestlikumaid igapäevaseid valikuid ja näitab et iga inimese panus loeb**. Rohetiigri eesmärgiks on kujundada koostöös ettevõtete ja organisatsioonidega Eesti jaoks tasakaalus majanduse mudel, mis mahuks planeedi piiridesse. Samas on vabas turumajanduses **kliimamuutuste leevendamisel oluline ka tarbijate käitumine, sest kui tarbijad eelistavad teadlikumalt keskkonnasõbralikumaid tooteid ja teenuseid, saavad ettevõtted sellest indu pakkumiseks**. Sarnaselt on poliitikute ja teiste otsustajate elu lihtsam, kui valija oskab muudatusi nõuda ja nende poolt hääletada. Nõnda on **toe ja info pakkumine üksikisikutele oluline vahend süsteemse muutuse kiirendamisel**. 2023. aasta sügisel avatud tasuta veebirakendus **Eluviisitest.ee võimaldab kasutajatel arvutada oma süsinikujalajälge ning soovitude alusel koostada plaan jalajälje vähendamiseks**. Soovitusi filtreerides saab leida nõuandeid nii raha ja aja säästmiseks kui ka uute oskuste omandamiseks. Lisaks pakume kollektiividele ja kogukondadele tasuta personaalset linki, et koguda anonüümsel kujul testide ja plaani koostamise tulemusi ning suunata kestlikke arenguid.

Eluviisitest.ee põhineb Soomes Sitra poolt väljatöötatud Elämäntapatesti varasemal versioonil, mida on Soome elanikud kasutanud 2018. aastast juba enam kui 1,4 miljonit korda. Samas isikliku jalajälje arvutamine põhineb kohalikel andmetel ja iga riigi spetsiifikal; samuti on soovitusel kohandatud iga riigi oludele ja harjumustele. Süsinikujalajälje arvestuse kalkulatsiooni kontrollisid ja kohandasid SEI Tallinna eksperdid.

Elustiilitesti põhjal Eesti inimeste CO2 jalajälje jagunemine

Tänaseks on Eestis eluviisi testi täidetud üle 6350 korra ning kasutajate keskmine süsiniku jalajälg on 10465 kg – Soome näitaja on samas 7684 kg. **Eesti on üheksa testriigi lõikes tabeli tipus nii elamispinna, transpordi kui ka ostuharjumuste kategoorias.** Üle 555 inimese ehk 9% testi täitjatest on loonud endale keskkonnamõju vähendamise plaani, millest näeme, et keskmine jalajälje vähenemise potentsiaal on ligi viiendiku võrra aastas – ehk umbes 1950 kg. Meie inimeste **suurim võit tuleks just lendamise ja autosõitude vähendamise arvelt.** Kuigi kliimakriisi pööramine ei ole kindlasti üksikisikute ainuvastutus, siis kestlikkusega seotud teemade teadvustamine igal tasandil on üks olulistest sammudest, mis peaks aitama meil ühiskonnana paremat suunda valida. Töö eluviisitestiga käib edasi ning tagasiside ja koostööettepanekud on igati oodatud!

Rohetiigrite kodud on korda saamas, naabrite kaasamine vajab aga tähelepanu

Laura Viilup

Sustinere

Maris Ojamuru

Sustinere

2024. aasta töi ettevõtete keskkonnajuhtimisse märkimisväärseid muutusi. Euroopa Liidu kestlikkusaruandluse direktiiv (CSRD) laiendab kohustusi, nõudes ettevõtelt detailsemat ja täpsemat infot nende keskkonnamõjude kohta. **Regulatsioonide karmistumine on suurendanud ettevõtete vastutust ja läbipaistvust keskkonnategevustes.**

Kliimamuutuste leevendamise strateegiatele **lisaks muutub olulisemaks elurikkuse kaitse**, kus ettevõtted investeerivad looduspõhistesse lahendustesse ja ökosüsteemide taastamisse. Olulisi muutusi näeme ka **rohepesu vähendamise suunal** – tulenevalt Euroopa Liidu kavatsusest kehtestada nõuded, et kõik kestlikkusalased väited oleksid tõendatud ja usaldusväärsed, vältides eksitavat või põhjendamata infot. See suunab ettevõtteid **läbipaistvama ja tõhusama keskkonnajuhtimise poole.**

Kuidas on Rohetiigri liikmed muutustega kohanenud? Sustinere abiga uurisime teist aastat järjest, kuidas rohetiigrid oma **keskkonnamõju juhivad** ning mis on aastaga muutunud.

Tagamaks võrreldavust eelmise uuringuga jäi meetodika suuresti samaks. Võrdluseks võtsime Sustinere koostatud Eesti mõjukate ja CSRD-kohuslastest ettevõtete aruandluse uuringu (2024) * ja Position Green Euroopa TOP 100 ettevõtete aruandluse uuringu (2023) tulemused. Kuigi need ei ole üks-ühele võrreldavad, võimaldab see anda siiski üldistatud võrdlevaid hinnanguid. 2024. aasta sügisel läbi viidud uuringule vastas enesehinnangute alusel 60% Rohetiigri liikmetest (56 ettevõtet) ehk umbes sama palju kui aasta varem.

KESKKONNAAMBITSION PAIGAS, JUHTIMISSÜSTEEMIS SUURTE MUUTUSTETA

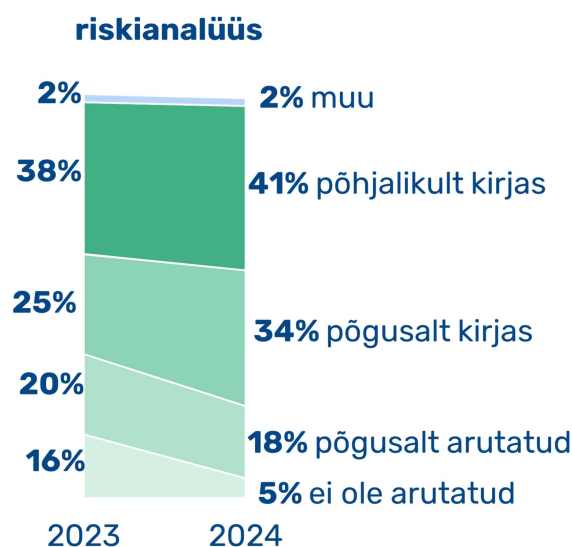
Märgatavat muutust rohetiigrite keskkonnamõjude kaardistamises ja teadlikkus juhtimises aastases võrdluses pole, suuresti on tulemused samad.

Kõik küsitlusele vastanud ettevõtted olid seadnud endale **keskkonnaambitsiooni**. Et ambitsioonid ei jääks vaid heaks tahteks, kehtivad Euroopa Liidu roheleppe raames regulatsioonid, mis seavad suunised keskkonnateemade juhtimisele. Näiteks CSRD nõuab integreerima keskkonnamõjude hindamise, aruandluse ja juhtimise oma strateegilisse planeerimisse. Ettevõtted suunatakse kujundama tõhusat **juhtimissüsteemi**, mis võiks hõlmata **keskkonnariskide kaardistamist, eesmärkide seadmist, tegevusplaane ning**

möödikuid nende elluviimise jälgimiseks. Keskkonnateemade juhtimine peaks olema **süsteemne** ning vastavad sidusrühmad kaasatud. Need sammud tagavad, et kestlikkus muutub lahutamatuks osaks ettevõtete juhtimisest, mitte pelgalt teoreetiliseks eesmärgiks.

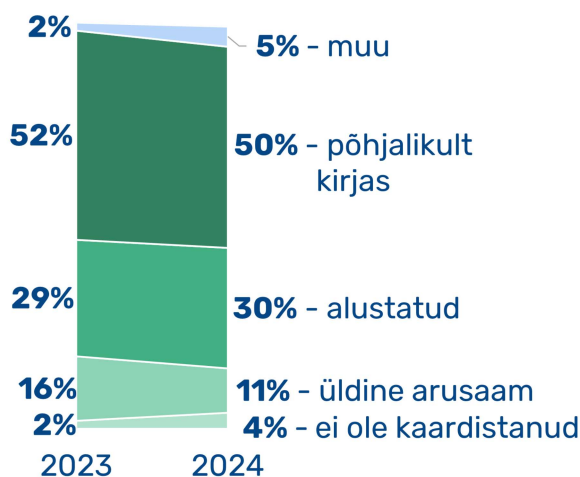
Olgugi, et rohetiigritest on eeldatavalt 31 ettevõtet kestlikkusteabe avalikustamise kohuslased, peavad teised rohetiigid kestlikku juhtimist arendama. Olles väärtusahelas üksteisega koostöösuhetes, tuleb kõigil ettevõtetel kestlikkuses muutusi ellu viia.

Ligi 75% vastanutest on määranud keskkonnateemade eest vastutaja juhatuse tasandil ja tegeleb keskkonnamõjude vähendamise plaaniga. Keskkonnariske analüüsinud ning selle protsessi ja tulemust kirjeldanud oli 2024. aastal 41% rohetiigritest. Väheneb nende osakaal, kes pole üldse riskidega tegeleenud.

Rohetiigri riskianalüüsid 2023 ja 2024

keskkonnamõjude kaardistamine

Rohetiigri kliimamõjude kaardistamine 2023 ja 2024

Pooltel liikmetel on loodud keskkonnateemade juhtimiseks kindel süsteem ning sõnastatud tähtajalised eesmärgid ja mõõdikud, kuid vaid 30% vastanutest on alustanud esmaste keskkonnamõjude kaardistamisega.

ROHETIIGRID NÄITAVAD TEED KLIIMAMÕJU MÕÕTMISES

Euroopa ettevõtete hulgas on kliimamõju mõõtmisest ja eesmärkide seadmisest saamas juba tavapraktika. Eestis näitavad rohetiigrid siin teed ning vähendavad meie mahajäämust Euroopa TOP 100 ettevõtetele võrreldes. 2024. aastal on ainult mõjuala 1-2 mõõtnud pea veerand (25%) rohetiigritest, aasta varem 18%. Selle tulemusega edestavad rohetiigrid Eesti CSRD-kohuslastest ettevõtete tulemust, kus selliseid on vaid 7%. Samas jääme veel alla Euroopa TOP 100 tasemele, kus mõjuala 1 raporteerib 92% ning mõjuala 2 87% ettevõtetest.

süsinikujalajälg (%)

■ ei ■ alustatud ■ jah, 1-2 mõjuala ■ jah, 1-3 mõjuala

CSRD uuring (koguvalim)	78	4	7	11
CSRD uuring (rohetiigrid)	39	3	16	42
Rohetiigri uuring	19	9	25	47

Jalajälje mõõtmine, Rohetiigri vs CSRD-kohuslaste uuring

Kuna enamike ettevõtete mõju asub väärtusahelas, mida näitab mõjuala 3, tuleb muutuse hindamiseks jälgida seda näitajat. Siin on rohetiigrid jäänud enamvähem samale tasemele – kõikide mõjualade 1-3 mõõtmise läbi teinud liikmete osakaal on 2024. aastal 46%. Eesti CSRD-kohuslaste seas on see näitaja 11%, seega on **rohetiigrid nendega võrreldes oluliselt kliimateadlikumad oma väärtusahelast**.

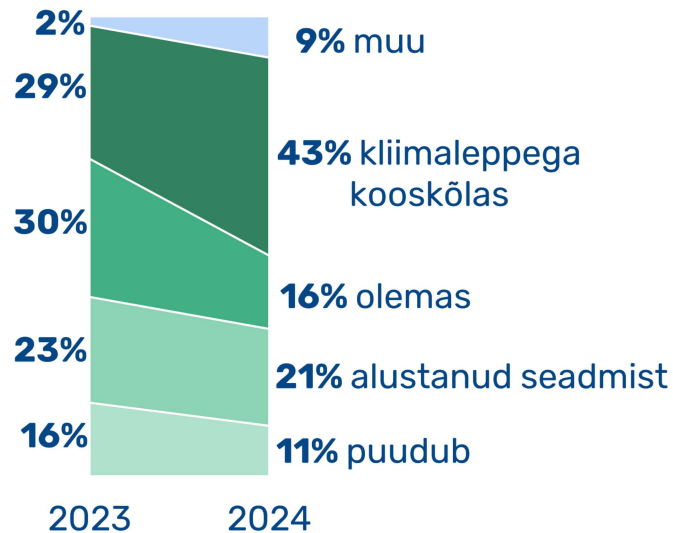
Lisaks ettevõtte kliimamõju hindamisele, on kasvanud ka toote kliimamõju hindamine rohetiigrite seas, mida 2024. aastal mõõtsid 41% vastanutest.

KESKKONNAMÕJU JUHTIMINE ON MUUTUNUD KVALITEETSEMAKS

Kliimamõju vähendamise eesmärkide seadmine on rohetiigrite seas püsinud stabiilsena, jäädes 59% juurde. Muutust saab aga märgata eesmärkide sisus: üha rohkem ettevõtteid seob oma eesmärgid Pariisi kliimakokkuleppega, mis nõuab ambitsioonikamaid meetmeid ja pikaajalist strateegilist planeerimist. Kui 2023. aastal oli 29% liikmetest oma eesmärgi seadmisel lähtunud Pariisi kliimakokkuleppest, siis aasta hiljem juba 43%. Euroopa TOP 100 ettevõtetest, kellest lausa 96% on oma eesmärgid sidunud kas Pariisi kliimakokkuleppe või NetZero eesmärgiga, jääme siiski märkimisväärselt maha.

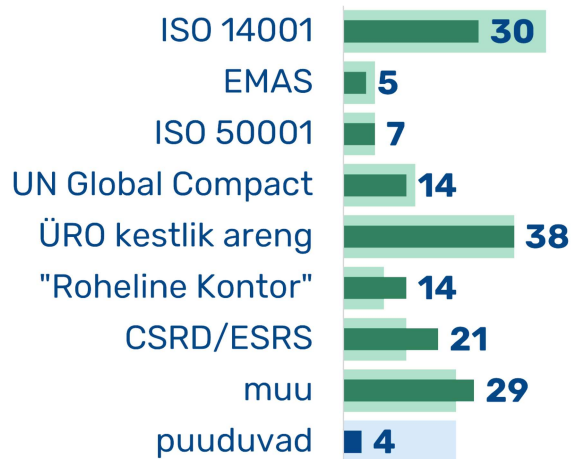
Rohetiigrid väärtustavad rahvusvaheliste standardite ja raamistike kasutamist, liikudes kaugemale “põlve otsas nokitsemisest” ning rakendades tõenduspõhiseid meetodikaid. Kui 2023. aastal kasutas mõnda standardit või juhust kolmveerand liikmetest, siis viimati juba 96%.

kliimaeesmärk

Rohetiigri kliimaeesmärgid seatud 2023 ja 2024

sert / standard

Rohetiigri sertifikaadid ja standardid 2024, (heledam joon 2023 võrdluseks)

Levinumad on ISO 14001, ÜRO kestliku arengu eesmärgid ja Global Compact, kuigi CSRD juurde kuuluvate ESRS standardite järgimine on märkimisväärselt kasvanud – 2024. aastal juba 21% liikmetest. Ka muude standardite ja sertifikaatide kasutamine on suurenenud, mis näitab, et **rohetiigid tähtsustavad oma tegevuste kvaliteeti ja läbipaistvust.**

PARIMAD PRAKTIKAD

Jolos sai ISO 20121 sertifikaadi, mis annab sõltumatu kolmanda osapoole kinnituse, et Jolose korraldatavad üritused on minimaalse keskkonnamõjuga, eetilisel ja sotsiaalselt vastutustundlikult korraldatud.

Lidlist sai 2022.a esimene jaekett Eestis, kelle kõik kauplused vastavad efektiivse energiauhtimise sertifikaadi ISO 50001 standarditele. Jälgitakse LED valgustuse, targa küttesüsteemi kasutust ning ka koolitatakse töötajaid vastutustundliku energiatarbimise põhimõtete osas. Energiauhtimissüsteemi kaudu on võimalik saada ülevaade energiakulust ja avastada potentsiaalseid säästukohti kauplustes, logistikakeskustes ja kontorihoonetes.

Fookuses endiselt enda mõjud – väärtusahel ja sidusrühmad aga veel tagaplaanil

2024. aasta uuringu tulemused näitavad, et **rohetiigrid keskenduvad peamiselt enda otsese tegevuse keskkonnamõjude kaardistamisele**. Väärtusahela keskkonnamõjude vaade on alles kujunemas ning sidusrühmade vaadetega arvestamine pole veel laialt levinud.

2024. aastal oli 52% vastanutest analüüsinud väärtusahela keskkonnamõju mingil määral, mõned põhjalikumalt, teised põgusamalt (2023. aastal 46%). Samas 20% liikmetest ei ole siiani väärtusahela mõjusid kirjeldanud ega analüüsinud ning see näitaja pole aastaga muutunud. CSRD-kohuslaste uuringus olevad ettevõtetest seevastu ei ole väärtusahela mõjudega tegelenud lausa 84% koguvaimist.

väärtusahela keskkonnamõju (%)

■ ei ole ■ alustatud ■ analüüsitud

CSRD uuring (koguvalim)	84			8	8
CSRD uuring (rohetiigrid)	52	22	26		
Rohetiigri uuring	25	23	52		

Väärtusahela mõju hindamine, Rohetiigri vs CSRD-kohuslaste uuring

Sisemiste ja väliste sidusgruppide kaasamine on kahe aastaga paranenud. 2024. aastal kinnitasid pooled Rohetiigri liikmed, et kaasavad sidusrühmi, aasta varem vastas nõnda kolmandik. Kui taas võrrelda CSRD-kohuslaste uuringuga, siis toovad seal koguvaimist kõigest 20% aruandes välja, et mingil määral kaasavad sidusrühmi.

Sidusgruppide kaasamine (%)

■ puudub ■ aeg-ajalt ■ mitte-regulaarne ■ regulaarne

CSRD uuring (koguvalim)	80				11	6	3
CSRD uuring (rohetiigrid)	45	29	16	10			
Rohetiigri uuring	14	34	34	18			

Kaasamine, Rohetiigri vs CSRD-kohuslaste uuring

KESTLIKKUSEARUANDLUSES ON NÄHA EDUSAMME, KUIGI VÄLISTURUD ON JÄTKUVALT EES

CSRD-kohuslastest ettevõtete aruandluse uuringust selgub, et ESG raporteerimise aktiivsus ja tase Eestis on jätkuvalt 2-3 korda madalam kui meie ettevõtete klientide ja partnerite seas peamistel välisriikidel. **ESG aruandlus peaks võimaldama klientidel, töötajatel,**

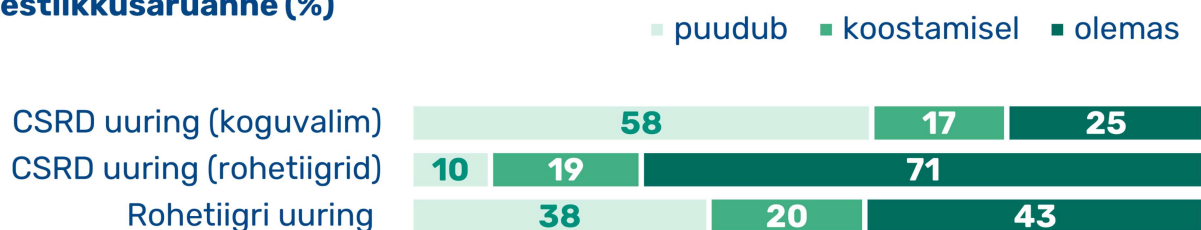
ametiasutustel ja finantsturul teha teadlikumaid otsuseid ettevõtte kestlikkuse tulemuste kohta. Ettevõtted, kes seda ei paku, jätvavad kasutamata täiendava võimaluse hoida tugevaid suhteid ja konkurentsivõimet.

Ka rohetiigrite **suur ülesanne järgnevateks aastateks** on jõuda järele juba standardiks kujunevas tavas oma **keskkonna ja sotsiaalse mõju juhtimise praktikaid avalikustada.** Kestlikkusearuande eraldiseisvana või majandusaasta aruande osana on 2024. aastal koostanud ligi pooled liikmetest ja see pole aastaga muutunud. Küll aga on lisandunud neid, kes aruannet koostamas. Kokku on seega pea 2/3 rohetiigritest aruande juba esitanud või seda tegemas.

CSRD-kohuslastest ettevõtete aruandluse uuringus on välja toodud, et 10 rohetiigril on olemas ESG teemadest teadlikkus ning neil lähenetakse terviklikult. Koguvalimist ületasid selle piiri 20 ettevõtet, mis tähendab, et pooled nendest ongi Rohetiigri liikmed. Kui kestlikkusearuande on esitanud CSRD-kohuslastest umbes veerand ettevõtetest, siis CSRD-kohuslastest rohetiigritest 70%.

Kestlikkusearuande koostanud rohetiigrid hindavad, et nende aruanne on üldiselt läbipaistev, sisaldades nii arvnäitajaid kui ka kirjeldusi ja tuues õnnestumiste kõrval esile ka ebaõnnestumisi. Aruannete avalikustamises aastaga suurt muutust ei ole. Jätkuvalt kinnitab ligi 40% vastanutest, et kestlikkusearuanne on avalikult kättesaadav nende kommunikatsioonikanalites.

kestlikkusaruanne (%)

Kestlikkusaruannete esitamine, Rohetiigri vs CSRD-kohuslaste uuring

Eesti suurimate ettevõtete puhul on näha, et **viimase 1-2 aastaga on enim tõusnud finants- ja kindlustusfirmade ESG raporteerimise põhjalikkus.** Jätkuvalt raporteerivad rohkem B2B (nt tööstus, kinnisvara, energia) ja vähem B2C kliendile (nt kaubandus, tervishoid) suunatud valdkonnad.

Kuigi aruandluse praktika ei ole veel Eestis nii levinud kui välisurgudel, võib näha, et Rohetiiger on selles suunas keskmisest aktiivsem ning eriti paistavad ootuspäraselt silma CSRD-kohuslastest rohetiigrid.

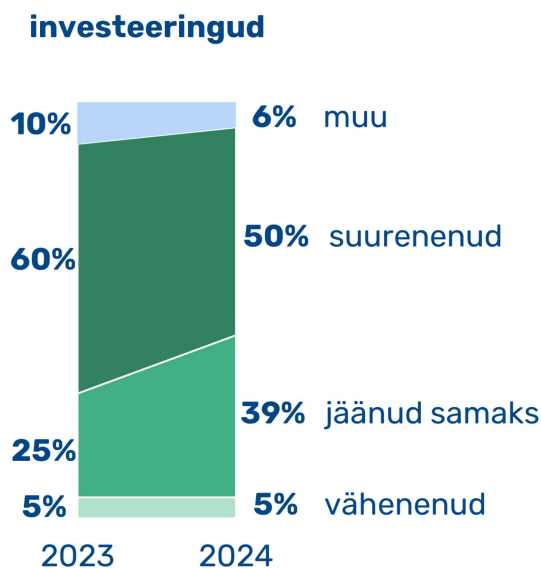
INVESTEERINGUTE KASV VÄHENENUD, PÜÜTAKSE HOIDA SAMAL TASEMEL

Position Green 2023. aasta uuring tõstatab asjaolu, et investeringute raporteerimine ei ole ka Euroopa TOP 100 ettevõtte seas veel tavapärane. Nii näiteks selgub, et peaaegu kõik neist on

avalikult pühendunud Net Zero eesmärkidele ja Pariisi kokkuleppele, kuid vaid 32% avaldasid, kui palju ressursse on eraldatud eesmärkide saavutamiseks.

Rohetiigrite uuringust tuli välja, et keskkonnategevustesse suunatud investeeringute maht on kasvanud ligi pooltel liikmetest, samal tasemel on investeeringuid hoidmas 39%. Aasta tagasi olid samad näitajad 60% ja 25%. **Saame järeldada, et investeeringute kasv on pidurdunud ja nende mahtu püütakse hoida vähemalt samal tasemel.** Mõlemal aastal hindas 5% liikmetest, et investeeringud on kahanenud.

Need, kes on keskkonnainvesteeringuid teinud, on **jätkuvalt enim panustanud energiakasutuses, keskkonnajuhtimise süsteemi tugevdamises, materjalide ja pakendite kasutuses ning jäätmete valdkonnas.**

Rohetiigri investeeringud keskkonnategevustesse 2023 ja 2024

Jätkuvalt saavad kõige vähem tähelepanu veekasutus ning reostuse ja elusloodusega seotud tegevused.

NÕUDED PAKENDITELE MUUTUVAD SISULISEMAKS

Pooled rohetiigritest kasutavad oma tegevuses pakendeid ning 38% neist kinnitab, et on teinud aasta jooksul oma pakendeid ringsemaks. **Osa toob välja, et püüavad pakendite kasutamist võimalusel vähendada või siis samu pakendeid korduvalt kasutada.** Seda on teinud näiteks Elisa Eesti AS, GreenDice, DeltaE Insenerid OÜ, Lasita Aken, Filter AS. Küll on aga märgitakse, et kohati vajab pakendi tagasi transportimine head läbimõtlemist, et selle jaoks ei kuluks ülemäära ressursi. Ülemiste City, Bolt ja Alexela püüavad mõjutada oma partnerid ning kliente kasutama ringsemaid pakendeid. TKM Grupp tõi välja, et on omamärgitoodete pakendid üle viinud RPETile või ümbertöödeldavale monomaterjalile. Paulig Estonia AS tõi turule taaskasutatava kohvi vaakumpakendi. AS Thermory ja Nordic Milk OÜ on võtnud eesmärgiks kasutada pakendites ringlusesse võetavaid materjale. Telia Eesti AS on kasutusele võtnud KIUD

ringluspakendid seadmete pakkimisel. Rally Estonia asendas aga rallipasside karbid digitaalsete tavapassidega.

Need on sammud õiges suunas, **nõuded pakenditele ja pakendijäätmele on muutumas veelgi selgemaks ja sisulisemaks**. Senine pakendi ja pakendijäätmete direktiiv (94/62/EÜ) tunnistatakse suures osas kehtetuks alates 12.08.2026, kuna Euroopa Parlament ja Euroopa Liidu Nõukogu kooskõlastasid eelmise aasta lõpus uue pakendi ja pakendijäätmete määruse (PPWR). Määrus jõustub 2025. aasta veebruaris ning selle eesmärk on ühtlustada pakendite materjalide, pakendamise ja märgistamise nõudeid üle ELi, vähendada liigseid märgistusi pakenditel ja pakendijäätmete teket ning suurendada korduskasutust ja ringlussevõttu. Standardiseerides reegleid liikmesriikide üleselt, **luuakse ühtne raamistik, mis panustab innovatsiooni (sh digitaalsed tootepassid) ja julgustab investeerima kestlikesse pakendilahendustesse**.

PARIMAD PRAKTIKAD

Elisa Eesti AS on liikunud organisatsiooni keskkonnamõjude hindamisest järgmisele tasemele, koostades mõjuhindanguid ka toodetele ja teenustele. Uue toote valmistamisel kasutatakse ümbertöödeldud plasti, võeti kasutusele keskkonnasäästlikud pakendimaterjalid ning kui seade tagastatakse, siis seda testitakse ning vajadusel taastatakse, eesmärgiga suunata tagasi ringlusesse. Lisaks on läbi viidud tootele ja teenusele olulusringi hindamine (LCA).

VAJA HOIDA AMBITSIOONE JA LIIKUDA SIIT VEELGI EDASI

Rõõmustab, et rohetiigrid tegelevad innukalt **keskkonnajuhtimise arendamisega ja teadlikult oma keskkonnamõju ning riskide hindamisega üha suuremas mahus**. Kestlikkusearuandlus vajab pühendumist, et olla läbipaistev oma tegevuses ning jagada seda infot huvilistega. CSRD-kohuslastest ettevõtete uuring annab hea ülevaate sellest, et rohetiigrid, keda regulatsioonide nõuetele vastamine peagi ees ootab, on selleks paremini valmistumas kui teised suurettevõtted, mis kinnitab taas teadlikku pühendumust.

Küll peame aga vaatama laiemalt - **väärtusahela mõjude hindamine on väikeste sammudega edasi liikunud, kuid vajab enamat**. Arusaadav on muidugi lähenemine, et enne tee „oma kodu korda“ ja siis vaatame, mis mujal toimub, et osata ka mõista ja näha, millised mõjud on olulised „naabrite“ juures ja mida selle teadmisega pihta hakata.

Olgugi et majanduse turbulentsed ajad võivad küll investeerimisvõimekust vähendada ja iga muutus vajab põhjalikumalt ressursside kaalumist, on **Rohetiigri selge huvi ja tahe tegeleda keskkonnamõjudega**. Selleks omatakse ka üha enam teadmisi ja kogemusi, kuidas edasi liikuda, olles eeskujuks teistele. Jätkakem siit veelgi teadlikumalt.

Liikmete tagasiside Rohetiigri tegevustele ja mõjule

Jaan Aps

Stories for impact

Rohetiigri tegevusega on **kõik küsitlusele vastanud tervikuna väga rahul või pigem rahul**. Esindusorganisatsiooniga täiesti rahulolematuid vastanute seas polnud.

Oluline osa Rohetiigri mõjust luuakse koostöös liikmetega ja nende kaudu. Kolmandat korda viisime 2024. aasta sügisel läbi küsitluse, mille vastustest selguvad Rohetiigri senised tugevused, arenguvajadused ja mõju suurendamise võimalused liikmete vaatenurgast.

kuulumine on andnud meile teadmised ja suuna, kui vajalik on keskkonnahoidlik tegutsemine ning Rohetiiger on hoidnud kõikide vajalike teemadega meid suurepäraselt kursis.

Õige suund, asju tehakse südamega ja päriselt, suurepärane info liikuvus ja palju põnevaid üritusi.

Rohetiiger on võimaldanud saada uusi teadmisi, olla kursis oluliste kestlikkusteemadega ja avaldada arvamust kaalukamalt kui kõlab üksiku ettevõtte hääl.

Väga meeldiv kollektiiv, kellega saab asju ja mõtteid arutada ning anda neid mõtteid edasi ka suurematele ringidele ja otsustajatele.

Hea kommunikatsioon, sealhulgas julged ja ebapopulaarsed sõnumid.

Liikmed on **enim rahul pakutavate koolituste ja sündmustega ning teiste liikmetega suhtlemise võimalustega**. Kommunikatsiooni ja info jagamist peetakse samuti tugevaks

küljeks, mis aitab olla kursis oluliste teemadega. Hinnatakse ka Rohetiigri rolli keskkonnateemadel teadlikkuse tõstmisel ja avaliku arvamuse kujundamisel.

Kahjuks pole veel kõikides põnevates formaatides osalenud, aga need, kus oleme kaasa löönud, on väga hea kvaliteediga ja huvitavad olnud.

Tore on võtta osa üritustest ja koolitustest ning näha, et ühiseid teemasid on palju, millega tegeleda.

Väga konkreetsed meetmed Eesti ühiskonna paremaks muutmisel - teekaardid, tasakaalus majanduse konverents ja pikaajalise mõju adresseerimine koostöös ekspertide ja erasektoriga. Ühtselt koostöös erasektori juhtidega keskkonnateemadest rääkimise normaliseerimine ning inspiratsiooni võimaldamine ühiskonnas ja meedias.

Mitmed vastanutest soovivad, et Rohetiiger **pakuks rohkem valdkonnaspetsiifilisi, ettevõtte suurusest lähtuvaid ja/või keskkonnateemadel edasijõudnutele suunatud tegevusi**. Ühelt poolt on kogenumad liikmed kestlikkuse baasteemadega juba hästi kursis. Teisalt on eri sektorite organisatsioonidel palju spetsiifilisi väljakutseid, millele üldisemate koolituste käigus pole võimalik piisavalt keskenduda.

Fookus võiks liikuda n-ö särasilmade koolitamiselt laiapõhjalisemale teadlikkuse kasvatamisele organisatsioonides. See aitaks kaasa info horisontaalsele liikumisele ja kvaliteetsema diskussiooni tekkimisele ettevõtetes.

Rohetiiger koondab endas väga erinevaid ettevõtteid ja seda võib pidada nii tugevuseks kui nõrkuseks. Sooviks näha kontakti ettevõtetega, kelle väljakutsed on meie omadega sarnasemad.

Rohetiiger võiks pakkuda sisu, mis kõnetab ka neid organisatsioone, kes on jätkusuutlikkuse teekonnal algusest kaugemal.

Oleme võrdlemisi vähe osalenud sündmustel, sest need on enamasti oma sisult meie jaoks kauged. Oleme rohkem praktikud.

Tunneme, et oleme Rohetiigri jaoks liiga väike ettevõtte, teie suund on rohkem suurfirmadel ja see on ka arusaadav.

Tehti ka ettepanekuid liikmete vahel koostöö suurendamiseks ning ürituste korraldamisel viisil, mis võimaldaks kergemini osaleda ka Tallinnast väljas asuvatel organisatsioonidel (sh virtuaalsete sündmuste korraldamine ja koolituste salvestamine). Lisaks soovivad mõned liikmed, et Rohetiiger oleks aktiivsem riigiga suhtlemisel ja mõjutaks enam poliitikakujundamist. Samuti soovitakse liikmete kaasamist erinevatesse algatustes rohkem algfaasis.

Võiks propageerida rohkem koostööd Rohetiigri võrgustikus olevate ettevõtete vahel, et jagada parimaid praktikaid ja innovaatilisi lahendusi. Selle kaudu võiksid ettevõtted ühiselt katsetada ja rakendada uusi kestlikkuse lahendusi, suurendades mõju ja kiirendades üleminekut rohelisele majandusele.

Üldiselt on paljud liikmed aga Rohetiigri tegevusega rahul ja märkisid, et ei oska konkreetseid ettepanekuid välja tuua.

Rohetiiger võiks olla riigiga rohkem diskussioonis. Praegu keskendutakse rohkem teooriale. Neid teadmisi võiks kasutada ka praktiliselt. Näiteks võiks Rohetiiger koondada ettevõtjate teadmisi ja aktiivselt esindada ettevõtjate vaadet riigile.

Sealjuures **leidis lausa 67% liikmetest, et esindusorganisatsiooni kuulumine on mõjutanud nende arengut keskkonnahoidlikuma tegutsemise suunas vähemalt mõõdukal määral**. Olulisemana toodi esile järgmist:

innustus ja tugi kestlikkusega seotud tegevuste algatamisel ning muutuste juhtimisel organisatsioonis;

keskkonnahoiu teemadel uute teadmiste, ideede ja kontaktide saamine, mida otseselt oma organisatsiooni arendamiseks kasutada;

"küünarnukitunne" ja vastastikune inspireerimine ning toetamine sarnaste väärtustega organisatsioonide esindajatega.

Mõned vastajad tõid aga välja, et neil on **endal nappinud ressursse Rohetiigri pakutud võimalustest osa saamiseks** ja oma organisatsiooni arengu jaoks kasutamiseks. Põhjustena nimetati nii organisatsioonide väiksust kui ka asukohta Tallinnast väljas, mis takistab osalemist koolitustel ja teistel sündmustel.

Rohetiigri aktiivne kommunikatsioon liikmetega hoiab teemat fookuses ja

motiveerib meie ettevõtte rohetuumikut tegutsema.

Rohetiigri liikmetel paluti skaalal 0-10 vastata küsimusele: "Kui tõenäoliselt soovitaksite esindusorganisatsiooniga liitumist teistele organisatsioonidele?". Vastuste aritmeetiliseks keskmiseks kujunes 8,34 ning **soovitusindeksi väärtuseks 38%**, mis on mõlemad head tulemused. Sealjuures ei märkinud ükski liikmetest viiest punktist madalamat hinnangut.

Meie põhjalikum keskkonnateekond [algas] Rohetiigri Akadeemia esimesest pilootprogrammist, mille käigus tekkis tuge organisatsiooni sees muutuseid juhtida ja teemadele tähelepanu pöörata. Ka regulaarne võrgustikusuhe koos koolitusmaterjalide ja muude teadmusrõõmalustega aitab pidevalt teemal kätt pulsil hoida.

Võrreldes 2023. aastaga on nimetatud skooride keskmine väärtus siiski veidi vähenenud. See toob esile potentsiaali liikmete rahulolu tõstmiseks järgmisel aastal, mida soodustab asjaolu, et madalamat skoori kui viis punkti ei andnud sel aastal ükski vastanud organisatsioon.

ESG teemade juhtimisega tegeledes on see andnud enesekindlust, et teeme õigeid samme õiges suunas. Palju abi on olnud ka sisekommunikatsiooni tegemisel koolitustest. Kui ise tead paremini, oskad ka paremini selgitada, miks teatud tegevusi ette võetakse.

On tekkinud uus vaatenurk oma tegevustele ning selgelt on lisandunud Rohetiigris olemisega ka uusi kontakte.

Hetkeseisuga oleme olnud liikmed vaid kaks kuud, kuid tekkinud sünergia, ettevõtete külastused, vestlused erinevate liikmetega, liikmete kogemuslood on juba andnud meile esmased teadmised ja mõtted, mida saaksime ka enda ettevõttes hakata juurutama.

Tabel 2: Liikmete poolt Rohetiigri erinevatele tegevussuundadele neljapalliskaalal antud tagasiside kokkuvõte. Võrreldes eelmise aastaga on skoorid õige pisut langenud, kuid endiselt kõrged. Muutus kujutatud graafikul varjuna.

Soovitusindeks: Valmisolek soovitada Rohetiigri esindusorganisatsiooniga liitumist teistele organisatsioonidele

8,34

Tänuõnad

Täname liikmesorganisatsioone, teekaartide autoreid ja fookusgruppide läbiviijaid, kes olid abiks selleaastase arenguraamatu koostamisel. Meie tänu ka Kliimaministeeriumile ja partneritele – AgendaPR, Sustinere, Stories For Impact, Praxis, Kaur Saarepuu ja Kirsike Kukk-Viiol – kes aitasid meie arengut, mõju ja tagasisidet mööta ning jutud mõnusaks lugemiseks ja vaatamiseks sättida.

Uute kohtumisteni!